

**Lapsille aiheutuneiden väkivallan vaikutusten tunnistaminen ryhmä-
muotoisessa tekijäinterventiossa**
Adeliina Rantanen & Katinka Holkkola

Adeliina Rantanen
Katinka Holkkola
Pro gradu -tutkielma
Psykologian laitos
Jyväskylän yliopisto
Toukokuu 2024

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Psykologian laitos

HOLKKOLA KATINKA, RANTANEN ADELIINA: Lapsille aiheutuneiden väkivallan vaikutusten tunnistaminen ryhmämuotoisessa tekijäinterventiossa

Pro gradu -tutkielma, 45 s.

Ohjaajat: Juha Holma & Helena Päivinen

Psykologia

Toukokuu 2024

TIIVISTELMÄ

Tämän Pro gradu -tutkielman tavoitteena oli tarkastella sitä, miten isät tunnistavat väkivaltansa vaikutuksia lapsiin ja isän ja lapsen suhteeseen. Koska aiempi tutkimus aiheesta on vähäistä ja keskittynyt pääosin haastatteluihin tai kyselyihin, on tärkeää tutkia aiheita myös ryhmämuotoisen tekijäinterventio kontekstissa. Tutkimuksemme perustui Jyväskylän yliopiston Psykoterapian opetus- ja tutkimuskeskuksen sekä kriisikeskus Mobilen yhteistyössä toteuttamaan Vaihtoehto väkivallalle -ohjelmaan. Aineistomme koostui väkivallan tekijöille kohdennettujen ryhmäistuntojen videotallenteista vuosilta 2013–2019 sekä ryhmäläisille ja näiden puolisoille toteutetuista alkuhaastatteluista ja -kyselyistä. Toteutimme tutkimuksen laadullisena tutkimuksena ja analyysimenetelmänämme käyttimme sisällönanalyysiä. Havainnoimme yhteensä 17 istuntoa, ja tarkastelimme, millaisia vaikutuksia isät tunnistivat, millä tavoin vaikutukset nousivat esille keskustelussa sekä millaisia tilanteita olivat, joissa vaikutuksia ei tunnistettu. Isät tunnistivat väkivallan käyttönsä vaikutuksia sekä lapseen että isä-lapsi-suhteeseen. Vaikutuksina tunnistettiin pelkoa, vihaa ja anteeksiantamattomuutta, pahoinvointia, opittuja haitallisia toimintamalleja, luottamuspulaa, turvattomuutta ja varuillaan oloa sekä fyysisiä vaikutuksia. Vaikutukset nousivat ryhmäkeskustelussa esiin joko spontaanisti eli isän aloitteesta tai ei-spontaanisti eli terapeutin aloitteesta. Havaitsimme myös tilanteita, joissa isät eivät tunnistaneet vaikutuksia lapseen, vaikka keskustelussa tarjottiin mahdollisuus lapsen kokemuksen huomioimiselle. Tilanteissa, joissa tunnistamista ei tapahtunut, isät joko sivuuttivat vaikutukset, keskittyivät omaan kokemukseensa tai eivät tunnistaneet käyttäytymistä väkivallaksi. Vaikka isät tunnistivat väkivallan käyttönsä vaikutuksia lapseen ja isä-lapsi-suhteeseen, oli keskustelu lasten kokemuksista aineistossamme vähäistä. Voidaan pohtia, voisiko strukturoidumpi lasten roolin ja näkökulman puheeksiottaminen ryhmäinterventioissa kannustaa isiä keskustelemaan enemmän väkivallan vaikutuksista lapsiin. Tutkimus tarjosi uudenlaisia näkökulmia lasten roolin huomioinnista kliinisessä väkivaltatyössä.

Avainsanat: lähisuhdeväkivalta, lapset, väkivaltaiset isät, väkivallan vaikutukset, tekijäinterventio

UNIVERSITY OF JYVÄSKYLÄ
Department of Psychology

HOLKKOLA KATINKA, RANTANEN ADELIINA: Recognizing the impacts of violence on children in a group-based perpetrator intervention.

Master's Thesis, 45 p.

Supervisors: Juha Holma & Helena Päivinen

Psychology

May 2024

ABSTRACT

The aim of this Master's thesis was to examine how fathers recognize the impacts of their violence on their children and on the child–father-relationship. Since previous research on the subject is limited and has mainly focused on interviews or surveys, it is important to also investigate the topic in the context of group-based perpetrator intervention. Our research was based on the Jyväskylä Model of working with intimate partner violence. The collaborative project was implemented between the Psychotherapy Training and Research Centre of the University of Jyväskylä and the Crisis Center Mobile. Our data consisted of videotapes of group sessions targeted at perpetrators of violence from the years 2013–2019, as well as initial interviews and surveys conducted with group members and their partners. We conducted the study as qualitative research, using content analysis as our analysis method. We observed a total of 17 sessions, examining what impacts fathers recognized, how these impacts were brought up in discussions, and in what situations impacts were not recognized. Fathers recognized the impacts of their violence on both the child and the child-father relationship. Impacts identified included fear, anger and unforgiveness, distress, learned harmful behavior patterns, lack of trust, insecurity and vigilance, as well as physical impacts. The impacts were brought up in group discussions either spontaneously, initiated by the father, or non-spontaneously, initiated by the therapist. We also observed situations where fathers did not recognize impacts on the child, even though the opportunity to consider the child's experience was offered in the discussion. In situations where recognition did not occur, fathers either ignored the impacts, focused on their own experience, or did not recognize the behavior as violence. Although fathers recognized the impacts of their violence on the child and the child-father relationship, discussion of children's experiences in our data was limited. It can be considered whether a more structured approach to addressing the role and perspective of children in group interventions could encourage fathers to also discuss the impacts of violence on children. The study provided new perspectives on considering the role of children in clinical work on violence.

Key words: intimate partner violence, children, violent fathers, impacts of violence, perpetrator program

SISÄLTÖ

1	JOHDANTO	1
1.1	Lähisuhdeväkivalta.....	1
1.2	Lähisuhdeväkivalta ja lapset	3
1.3	Väkivallan vaikutukset lapseen	5
1.4	Isät väkivallan vaikutusten tunnistajina	7
1.5	Tutkimuksen tarkoitus ja tutkimuskysymykset.....	10
2	TUTKIMUSMENETELMÄT	11
2.1	Vaihtoehto väkivallalle -ryhmä.....	11
2.2	Aineisto ja tutkittavat	12
2.3	Aineiston analyysi	12
2.4	Tutkimuksen luotettavuus	14
3	TULOKSET	16
3.1	Isä tunnistaa väkivallan vaikutukset.....	18
3.1.1	Pelko.....	18
3.1.2	Viha ja anteeksiantamattomuus	21
3.1.3	Pahoinvointi	23
3.1.4	Opitut haitalliset toimintamallit	24
3.1.5	Luottamuspula.....	25
3.1.6	Turvattomuus ja varuillaan olo	26
3.1.7	Fyysiset vaikutukset.....	28
3.2	Isä ei tunnista väkivallan vaikutuksia tai sivuuttaa ne	28
3.2.1	Vaikutusten sivuuttaminen.....	29
3.2.2	Keskittyminen omaan kokemukseen	30
3.2.3	Käyttäytymistä ei tunnisteta väkivallaksi	31
3.3	Vaikutusten esille tuleminen ryhmäkeskustelussa	32
4	POHDINTA	34
4.1	Tutkimuksen vahvuudet ja rajoitukset	39
4.2	Jatkotutkimustarpeet.....	40
	LÄHTEET	42

1 JOHDANTO

Lähisuhdeväkivalta koskettaa useita lapsia maailmanlaajuisesti ja sen vaikutukset lapsiin ovat merkittäviä (Krug ym., 2005). EU-jäsenmaita koskevassa tutkimuksessa 73 prosenttia entisen tai nykyisen puolisonsa käyttämää lähisuhdeväkivaltaa kokeneista naisista arvioi lastensa olleen tietoisia väkivallasta (European Union Agency for Fundamental Rights, [FRA], 2014). On havaittu, että suurin osa lähisuhdeväkivaltaa käyttävistä isistä tapaa lapsiaan väkivallasta huolimatta (Israel & Stover, 2009), mutta lasten osallisuutta perheen sisäisessä väkivallassa tunnustetaan tästä huolimatta heikosti (Carnevale ym., 2020). Väkivallan tekijöiden ryhmäinterventioissa on havaittu, että isät harvoin huomioivat lastensa läsnäoloa kertoessaan käyttämästään väkivallasta (Veteläinen ym., 2013) tai asettivat lastensa asemaan (Perel & Peled, 2008). Isien ymmärryksen lisääminen väkivallan vaikutuksista on kuitenkin tärkeää, sillä ymmärrys lapselle aiheutuneista seurauksista voi toimia motivaatiotekijänä väkivaltaisen käytöksen muuttamiselle (Fleck-Henderson & Arean, 2004). Tässä tutkielmassa tarkastelemme lasten osallisuuden huomiointia tekijäohjelmassa ja tarkemmin sitä, miten isät käsittelevät ryhmässä lapsille aiheutuneita väkivallan vaikutuksia.

1.1 Lähisuhdeväkivalta

Lähisuhdeväkivalta on maailmanlaajuinen kansanterveysongelma, eikä sen esiintyminen katso maantieteellistä sijaintia eikä kulttuurista, uskonnollista tai sosioekonomista ryhmää (Krug ym., 2005). Maailman terveysjärjestö WHO:n määritelmän mukaan lähisuhdeväkivallalla tarkoitetaan perhe- ja parisuhteissa tapahtuvaa väkivaltaa, joka kattaa myös lapsiin kohdistuvan väkivallan (Krug ym., 2002). Laajempaan, julkiseen keskusteluun läheisissä suhteissa tapahtuva väkivalta nousi kuitenkin vasta 1960-luvulla Yhdysvalloissa ja Suomessa vuosikymmen myöhemmin (Oranen, 2001). Monissa kulttuureissa perheessä tapahtuvaan väkivaltaan on suhtauduttu asiana, johon yhteiskunnan ei ole syytä puuttua (Ruohonen, 2006) ja yhä edelleen on useita maita, joissa fyysinen väkivalta on sosiaalisesti ja laillisesti hyväksytty kurituskeino (Krug ym., 2005). Lähisuhteissa tapahtuvaa väkivaltaa on pidetty myös suomalaisessa yhteiskunnassa hyväksyttävänä tietyissä tilanteissa ja se on katsottu perheensisäiseksi yksityisasiaksi (Ruohonen, 2006). Jopa lastensuojelutyössä lapsen "kasvatuksen" ja

“pahoinpitelyn” välinen ero oli pitkään hyvin hatara ja tulkinnanvarainen (Ruohonen, 2006) ja vasta vuonna 1984 astui Suomessa voimaan fyysisen kurittamisen kieltävä laki (Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 361/1983).

Lähisuhteissa tapahtuvaa väkivaltaa kuvataan kirjallisuudessa eri käsittein. Käsitteitä on useita, sillä lähisuhteissa tapahtuvaa väkivaltaa tarkastellaan ilmiön eri näkökulmista käsin (Ruohonen, 2006). Kansainvälisissä julkaisuissa tällä hetkellä vallalla olevalla käsitteellä intimate partner violence (IPV) viitataan läheisissä ihmissuhteissa tapahtuvaan käyttäytymiseen, josta seuraa psyykkistä, fyysistä tai seksuaalista haittaa tai vahinkoa suhteen osapuolille (Krug ym., 2002). Alan kirjallisuudessa ja tutkimuskentällä on kuvattu lähisuhteissa tapahtuvaa väkivaltaa myös muun muassa käsitteillä perheväkivalta (family violence), kotiväkivalta (domestic violence) (Notko, 2000), naisiin kohdistuva väkivalta sekä parisuhdeväkivalta (Ruohonen, 2006).

Eri käsitteiden käyttöön liittyy myös haasteita. Notkon (2000) mukaan perhe- ja kotiväkivallan käsitteet antavat ongelmallisesti kuvan siitä, että väkivalta olisi perheen dynamiikkaan tai vuorovaikutukseen liittyvä koko perheen ongelma, jolloin tekijä ja uhri asetetaan ikään kuin yhtä lailla vastuullisiksi väkivallasta. Lähisuhdeväkivalta, samoin kuin intiimiväkivalta taas ovat käsitteinä tuoreempia ja ohjaavat tarkastelun pois perheestä, vaikkakin myös nämä käsitteet peittävät uhrin ja tekijän selkeät asetelmat. Lähisuhdeväkivalta käsitteenä kattaa Terveystieteiden tutkimuskeskuksen ([THL], 2023b) luokittelun mukaan perheväkivallan, parisuhdeväkivallan sekä seurusteluväkivallan käsitteet. Tarkastelemme johdannossa aihetta hyödyntäen tutkimuskirjallisuudessa esiintyviä eri käsitteitä. Käyttämässämme kirjallisuudessa on kuitenkin huomioitu aina lapsen näkökulma ja osallisuus väkivallassa. Käytämme lähisuhteissa tapahtuvaa väkivaltaa käsittävistä termeistä omassa Pro gradu -tutkielmassamme käsitettä lähisuhdeväkivalta, sillä se on suomenkielisessä tutkimuksessa vallalla oleva termi. Käsite huomioi myös aineistomme, sillä se käsittää väkivallan, joka kohdistuu sekä entiseen että nykyiseen puolisoon, lapsiin tai muihin perheenjäseniin.

Lähisuhdeväkivalta on yksi väkivallan osa-alueista ja sillä tarkoitetaan väkivaltaa, joka kohdistuu tekijän nykyiseen tai aiempaan kumppaniin, lapseen, lähisukulaiseen tai muuhun läheiseen (THL, 2023b). Uhri ja tekijä siis ovat tai ovat olleet läheisessä suhteessa toisiinsa. Lähisuhdeväkivalta voidaan jakaa sen luonteen mukaan kolmeen eri muotoon: fyysiseen, henkiseen ja seksuaaliseen väkivaltaan (Ojuri, 2006). Fyysistä väkivaltaa ovat esimerkiksi lyöminen, potkiminen tai kuristaminen ja henkistä väkivaltaa nöyryyttäminen, uhkailu, nimittely tai kontrollointi. Seksuaaliseen väkivaltaan taas kuuluvat muun muassa seksuaaliseen tekoon painostaminen tai pakottaminen sekä raiskaus. Väkivallan muodoiksi voidaan lisäksi lukea myös taloudellinen, uskonnollinen ja sosiaalinen väkivalta. Maailman terveysjärjestön teettämän tutkimuksen mukaan fyysinen väkivalta pariskunnan välillä on usein merkki myös henkisen väkivallan käytöstä (Krug ym., 2005) ja sellaiset perheväkivaltilanteet

ovat harvassa, johon ei fyysisen väkivallan lisäksi liittyisi henkistä väkivaltaa (Oranen, 2001). Tilastokeskuksen (2023) toteuttaman tutkimuksen tuloksissa nousee esille, kuinka lähisuhdeväkivallassa useimmiten kyse on ennemminkin väkivallan kierteestä kuin yksittäisistä fyysisistä tai henkisistä väkivallan teoista; väkivalta on tyypillisesti toistuvaa, eikä rajoitu vain tiettyyn väkivallan muotoon (Attila ym., 2023).

Huomionarvoista on, että valtaosa lähisuhdeväkivallan uhreista on naisia ja tyttöjä (THL, tilastoraportti 43/2023) ja väkivaltatapauksissa tekijöinä on etupäässä miehet (FRA, 2014). Euroopan unionin jäsenvaltioita koskevassa tutkimuksessa suomalaisista naisista 30 prosenttia raportoi kokeneensa entisen tai nykyisen puolisonsa käyttämää fyysistä tai seksuaalista väkivaltaa (FRA, 2014). Prosenttiosuus oli Tanskan ja Latvian ohella jäsenmaista korkein. Vaikka lähisuhdeväkivalta kohdistuu tyypillisesti naisiin, on ominaista, että sen vaikutukset ulottuvat uhrin koko lähipiiriin (THL, 2023b). On havaittu, että lapset ovat usein läsnä kotona tapahtuvissa väkivaltatilanteissa (Krug ym., 2002) ja näin altistuvat vanhempiensa väliselle väkivallalle. Väkivallalle altistumisen lisäksi lähisuhdeväkivalta voi yhtä lailla kohdistua myös suoraan lapseen (THL, 2023a). Vuoden 2021 kouluterveyskyselyssä nousi esille, kuinka 15 prosenttia 4.–5. luokkalaisista kertoi kokeneensa fyysisistä väkivaltaa ja 26 prosenttia henkistä väkivaltaa huoltajiensa taholta viimeisen vuoden aikana (THL, 2023a). Myös Euroopan unionin naisiin kohdistuvaa väkivaltaa kartoittavassa tutkimuksessa tulee ilmi lapsiin kohdistuvan väkivallan yleisyys eri jäsenmaissa (FRA, 2014). Lapsuudessa koettua väkivaltaa aikuisten kohdistamana raportoitiin jäsenmaista eniten Suomessa: 53 prosenttia naisista oli kokenut lapsuudessaan fyysistä, henkistä tai seksuaalista väkivaltaa. Tulos erosi huomattavasti jäsenmaiden keskiarvosta.

1.2 Lähisuhdeväkivalta ja lapset

Lähisuhdeväkivallan kontekstissa lasten osuuden ja näkökulman huomiointi on keskeistä, sillä lähisuhdeväkivalta voi yhtä lailla kohdistua lapseen tai olla osa tämän elämää. Maailman terveysjärjestön määritelmän (1999) mukaan lapsiin kohdistuvaan väkivaltaan tai kaltoinkohteluun sisältyy kaikki valtaan, vastuuseen tai luottamukseen perustuvassa suhteessa esiintyvät lapsen terveydelle, elämälle, kehitykselle tai arvokkuudelle todellista tai mahdollista vahinkoa aiheuttavat teot (Krug ym., 2005). Nämä teot voivat olla fyysistä ja emotionaalista huonoa kohtelua, seksuaalista hyväksikäyttöä, laiminlyöntiä ja kaupallista tai muuta hyväksikäytön muotoa. Vanhemmuuteen, kasvatukseen ja lapsiin

kohdistuvaan väkivaltaan suhtautuminen on kulttuurisidonnaista, mutta useimmissa maissa väkivaltaa ei pidetä hyväksyttävänä.

Kuten lähisuhdeväkivalta yleisesti, myös lapsiin kohdistuvana se sisältää useita väkivallan eri muotoja, kuten fyysistä, henkistä ja seksuaalista väkivaltaa (THL, 2023a). Näiden lisäksi lasten kohdalla puhutaan myös erityisistä väkivallan muodoista, kuten kuritusväkivallasta ja väkivalalle altistumisesta. Kuritusväkivaltaan suhtautuminen on vaihtelevaa myötäillen kulttuurissa vallitsevia odotuksia ja vaatimuksia sekä vanhemmuudesta että lasten kasvatuksesta (Krug ym., 2005). Kuritusväkivalta pohjautuu aikuisen fyysiseen ylivoimaan suhteessa lapseen (Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus, 2010), eli se perustuu valta-asetelmiin ja vallankäyttöön, kuten muukin väkivalta. Terveystieteiden tutkimuskeskus (2023a) linjaa kuritusväkivallalla tarkoitettavan lapsen käyttäytymiseen vaikuttamista tai rankaisemista väkivallan keinoin aiheuttamalla kipua tai epämiellyttävää oloa lapselle. Se voi olla esimerkiksi tukistamista, läpsimistä, repimistä ja luunappien antamista. Kuritusväkivallan määrittelyn mukaisesti sillä ei kuitenkaan pyritä varsinaisesti aiheuttamaan fyysistä vammaa lapselle (Tupola ym., 2012).

Kuritusväkivalta, kuten myös muu väkivalta, nähdään vahvasti ylisukupolvisena ilmiönä (Langhinrichsen-Rohling, 2005). Ellosen (2012) tutkimuksessa esiin nousee, kuinka lapsuudessaan kuritusväkivaltaa kokeneet vanhemmat käyttivät kuritusväkivaltaa enemmän omiin lapsiinsa kuin ne, jotka eivät olleet omassa lapsuudessaan kokeneet kuritusväkivaltaa. Opetusministeriön tutkimus (2012) osoittaa, miten toimia kasvatustilanteissa siirtyivät näin seuraaville sukupolville. Ylisukupolvisuus näkyy myös muun väkivallan kohdalla: vanhemmat, jotka olivat käyttäneet fyysistä väkivaltaa lapsiinsa, olivat todennäköisemmin kokeneet väkivaltaa lapsuudessaan (Geprägs ym., 2023). Lähisuhdeväkivalta on siten sukupolvelta toiselle siirtyvä ilmiö, mikä on tarpeen huomioida tarkasteltaessa lapsiin kohdistuvaa väkivaltaa.

Lähisuhdeväkivaltaa tarkasteltaessa itse lapseen kohdistuvan väkivallan lisäksi on tarpeen tarkastella lähemmin lapsen altistumista vanhempien väliselle väkivallalle. Yhä edelleen lähisuhdeväkivalta nähdään vanhempien välisenä ilmiönä, vaikka lapsi ei koskaan ole passiivinen sivustakatsoja perheen sisällä tapahtuvassa väkivallassa (Oranen, 2001). Sen lisäksi, että THL (2023a) määrittelee väkivallalle altistumisen yhdeksi lapseen kohdistuvan väkivallan muodoksi, lapsen altistuminen väkivallalle on keskeinen ilmiö tutkimuksessamme. Tulee myös huomioida, että lapsen altistuminen vanhempien väliselle väkivallalle on riskitekijä sille, että väkivalta kohdistuu lapseen itseensä (Holden, 2003). Sen lisäksi, että lapsi voi altistua vanhempiensa väliselle väkivallalle, lapsi voi joutua myös vanhempien välisen väkivallanteon välineeksi (Edleson, 1999), mikä osaltaan lisää lapsen vaihtelevaa roolia väkivaltaisessa perheessä.

Tutkimuskirjallisuudessa vanhempien välisen väkivallan todistaminen (witnessing) tai sille altistuminen (exposure) on herättänyt keskustelua täsmällisen termistön käyttämisestä, ja ilmiöön viitataan eri käsittein (Callaghan ym., 2018; Holden, 2003). Väkivallalle altistumisella pyritään korostamaan ilmiön monimuotoisuutta (Holden, 2003) ja kiinnittämään huomio lapsen osallisuuteen passiivisen seuraajan roolin sijasta (Callaghan ym., 2018). Käsitteen kaikenkattavuus myös poistaa oletuksen siitä, että lapsen tulisi varsinaisesti tarkkailla väkivaltatilannetta altistuakseen sille (Holden, 2003). Tämä on olennaista siltä kannalta, että lapsi pystyy aistimaan itse väkivaltatilanteen lisäksi myös tilannetta edeltäviä vaaran merkkejä, väkivallan aiheuttamia jälkiä (Oranen, 2001) sekä väkivallan jälkeisiä selvittelyjä (Edleson, 1999). Lasten osallisuuden ja altistumisen moniulotteisuuden korostaminen on aiheellista myös tutkimuskirjallisuuden ulkopuolella. Tästä esimerkkinä voidaan pitää sitä, että vanhemmat arvioivat lasten todistaneen vähemmän väkivaltatekoja, joille he ovat todellisuudessa altistuneet (Oranen, 2001). Käsitteiden täsmällisyyteen liittyvän keskustelun lisäksi vanhempien heikot arviot lapsen altistumisesta väkivallalle osoittavat, ettei ilmiön laaja-alaisuuden huomiointi ole riittävää.

Lapsiin lähisuhdeväkivallan kokijoina liittyy tiettyä erityisyyttä, jolla he eroavat väkivaltaa kokeneista aikuisista. Selkeä ero lasten ja aikuisten välillä liittyy kehitysasteeseen: Oranen (2001) mukaan lapsi pystyy havaitsemaan väkivaltaisen ympäristön, vaikka lapselta puuttuisi riittävät keinot väkivaltatilanteiden ymmärtämiseen. Näin lapset ovat alttiita väärin johtopäätösten muodostamiselle. Hän esittää lasten virheellisten päätelmien olevan tavallisesti tulkintoja siitä, että lapsi olisi itse syyllisenä riitaan ja vastuussa sen lopettamisesta. Puutteelliset taidot ja tiedot hankaloittavat myös väkivaltaan puuttumista, jos lapsi ei kykene tunnistamaan väkivaltaa tai ilmaisemaan siitä ulkopuoliselle (Söderholm & Politi, 2012).

1.3 Väkivallan vaikutukset lapseen

Oli lapsi sitten lähisuhdeväkivallan kohteena tai altistunut sille, ovat vaikutukset lapseen molemmissa tapauksissa merkittävät. Maailman terveysjärjestön raportin (2005) mukaan huomattava osuus maailmanlaajuisesta sairaustaakasta muodostuu lapsiin kohdistuvan väkivallan aiheuttamasta lasten terveyden heikkenemistä (Krug ym., 2005). Väkivallan vaikutukset lapseen voivat olla fyysisiä, emotionaalisia tai käyttäytymisen häiriöitä. Vanhempiansa väkivallalle altistuneiden lasten on havaittu

kärsivän samanlaisista mielenterveyden ja käyttäytymisen häiriöistä kuin fyysisen väkivallan kohteena olleiden lasten. Sen lisäksi, että lähisuhdeväkivalta vaikuttaa vahingollisesti lapsen kehitykseen, on sillä kielteisiä vaikutuksia myös perheen aikuisten kykyyn ja mahdollisuuksiin toimia vanhempina (Oranen & Keränen, 2006).

Monenlaiset lapsen ja tämän kasvuympäristöön sekä väkivallan luonteeseen liittyvät tekijät vaikuttavat siihen, millaisia seurauksia lähisuhdeväkivallalla on lapsen. Väkivallan määrällä, kestolla ja vakavuusasteella sekä lapsen iällä, kehitysvaiheella ja sukupuolella on vaikutusta lapselle aiheutuviin väkivallan seurauksiin (Krug ym., 2005). Samaten myös erilaisilla kasvuympäristön suojaavilla tekijöillä ja riskitekijöillä on vaikutusta siihen, millaisia vaikutuksia väkivallalla on (Oranen & Keränen, 2006). Vaikutukset ovat kuitenkin aina yksilöllisiä eikä lapsen oireilu välttämättä näy ulospäin (Oranen, 2001).

Väkivallasta voi seurata lapselle monenlaisia fyysisiä vaikutuksia, niin kehityksen viivästymää (Krug ym., 2005) kuin fyysisiä ruhjeita tai vammoja (Tupola ym., 2012). Myös kuritusväkivalta vahingoittaa ja vammauttaa useita lapsia maailmanlaajuisesti ja on kuolinsyy tuhansille lapsille vuosittain (Krug ym., 2005). Lapsen käyttäytymisessä väkivallalle altistuminen tai sen kohteena olo taas saattaa näkyä tottelemattomuutena, aggressiivisuutena tai muuna ulkoisena ongelmakäyttäytymisenä kuten rikollisuutena, väkivaltana tai päihteiden käyttönä. Myös väkivallasta lapselle aiheutuvat emotionaaliset vaikutukset ovat merkittäviä: lapsella saattaa olla voimakasta ahdistuneisuutta ja pelkoja, syyllisyyttä, itsetunto-ongelmia, masentuneisuutta tai itsemurha-alttiutta (Oranen, 2001). Samaten ambivalenssi suhteessa lapsen huoltajaan on tyypillistä kuten myös haasteet koulussa suoriutumisessa ja kaverisuhteissa. Lapsi on saattanut omaksua vanhemmaltaan hyvin väkivaltamyönteisiä ja naista halveksuvia asenteita, mikä on haitallista lapsen sosiaalisissa suhteissa toimimiselle. Tällaiset väkivaltamyönteiset käyttäytymismallit voivat siirtyä sukupolvelta toiselle (Rautava & Perttu, 2002) pitäen yllä väkivallan kierrettä.

Lähisuhdeväkivaltaa käsittävän tutkimuksen saralla on keskitytty myös lasten omien kokemusten kuvaamiseen väkivallan keskellä elämisestä ja sen vaikutuksista. Lasten kokemusten kuuleminen on tärkeää, jotta voidaan ymmärtää laajemmin lähisuhdeväkivallan moninaisia vaikutuksia. Warwickin ja kumppaneiden (2019) tutkimuksessa nuoret tunnistivat väkivallalle altistumisella olleen useita emotionaalisia ja sosiaalisia vaikutuksia. He kuvasivat kokeneensa muun muassa vihaa, pelkoa, häpeää, syyllisyyttä ja tunnetta siitä, ettei ole rakastettu. Myös masentuneisuus ja itsetuhoiset ajatukset sekä huoli äidin hengestä nousivat esille. Nuoret kuvasivat myös, kuinka väkivallalle altistumisella ja tilanteisiin väliin menolla oli haitallisia sosiaalisia vaikutuksia: eristäytymistä, väkivaltaisen käyttäytymisen omaksumista ja ajautumista huonoihin porukoihin.

Myös muissa tutkimuksissa merkittävänä kokemuksena lasten puheissa esiin nousee pelko ja varuillaan olo. Øverlienin (2013) artikkelissa lapset kuvasivat isänsä väkivallan aiheuttaneen voimakasta pelkoa ja jatkuvassa valmiustilassa elämistä: elämää hallitsi varuillaan olo ja pelko siitä huolimatta, että lapset elivät sillä hetkellä turvallisessa ympäristössä. Myös Allenin ja kumppaneiden (2003) sekä Ornduffin ja Monahanin (1999) tutkimuksissa lasten puheissa esiin nousi pelon lisäksi voimakkaimmin vihan tunteet. Voimakas pelko nousi esille myös Carnevalen ja kumppaneiden (2020) tutkimuksessa, jossa haastateltiin väkivallalle altistuneiden lasten kanssa työskenteleviä asiantuntijoita. Lasten kuvatessa omia kokemuksiaan väkivallasta, esiin nousi, kuinka väkivallan koettiin vaikuttaneen merkittävästi myös suhteeseen isän kanssa (Øverlien, 2013; Warwick ym., 2019) ja kuinka osa oli katkaissut kokonaan välit isäänsä (Warwick ym., 2019).

Lapset kuvaavat myös oppineensa erilaisia keinoja selviytyä väkivaltatilanteista tai sen uhasta (Allen ym., 2003; Øverlien & Hydén, 2009) ja omaksuneensa erilaisia toimintamalleja (Warwick ym., 2019). Osa nuorista kuvasi vetäytymisen tai eristäytymisen olleen selviytymiskeino väkivaltatilanteissa ja osa taas oli yrittänyt hallita tilannetta väliin menemisellä (Warwick ym., 2019). Lapsuuden väkivaltatilanteisiin väliin menemisellä oli kuitenkin haitallisia vaikutuksia: nuoret kuvasivat oppineensa väkivaltaisista malleista konfliktitilanteissa toimimiselle. Myös lähisuhdeväkivaltatyössä toimivat ammattilaiset ovat tunnistaneeet erilaisia lasten oppimia keinoja selviytyä väkivaltatilanteista (Carnevale ym., 2020). Lapset ovat oppineet olemaan varovaisia oman toimintansa suhteen ja välttämään tilanteita, joissa jännite voisi kasvaa. Tällaisten erilaisten toimintamallien ja selviytymiskeinojen, kuten vetäytymisen, tilanteiden ennakoinnin ja väliin menon, tunteiden ja ajatusten tukahduttamisen tai päihteillä turruttamisen, pysyvä omaksuminen on kuitenkin haitallista lapselle (Oranen & Keränen, 2006).

1.4 Isät väkivallan vaikutusten tunnistajina

Tietoisuus väkivallan vaikutuksista ja empaattisten tunteiden synnyttäminen lasta ja tämän kokemuksia kohtaan ovat keskiössä, kun tarkastellaan isien väkivallan vaikutusten tunnistamista (Carnevale ym., 2020). Jotta isän on mahdollista tunnistaa väkivallan käyttönsä vaikutukset lapseen, on hänen ymmärrettävä, että lapsen kokemukset ja väkivaltatilanteissa heränneet tunteet ovat isän omista kokemuksista erillisiä. Isän kykyä mentalisaatioon, eli lapsen mielen, kokemuksen, toiminnan ja tunteiden ymmärtämiseen ja huomiointiin (Pajulo ym., 2015), voidaan pitää edellytyksenä sille, että isä

kykenee tunnistamaan väkivallan käyttönsä vaikutukset lapseen. Haasteet mentalisaatiossa voivat johtaa vanhemman kykenemättömyyteen huomioida lapsen näkökulma ja käsittää se omasta näkökulmastaan erillisenä (Asen & Fonagy, 2017). Samoja aiheita ovat Perel ja Peled (2008) tarkastelleet väkivaltaisten miesten isyyden kokemuksia käsittelevässä tutkimuksessaan. Tutkimuksessa nousivat esille haasteet vanhemman kyvyssä asettua lapsen asemaan tai samaistua tämän kokemuksen. Huomionarvoista on se, miten kukaan tutkimukseen osallistuneista isistä ei kertonut yrittävänsä samaistua väkivallalle altistuneen lapsen emotionaaliseen kärsimykseen (emotional distress). Asen ja Fonagy (2017) ovat tarkastelleet mentalisaatiota myös ylisukupolvisen väkivallan kierteen osalta: väkivalta voi osaltaan johtaa heikkoon mentalisaatioon, ja heikko mentalisaatio taas synnyttää väkivaltaa.

Tutkimusta isistä väkivallan vaikutusten tunnistajina ja lasten osallisuuden huomioijina on vain vähän (Rothman ym., 2007). Lasten osallisuutta perheen sisäisessä väkivallassa tunnistetaan heikosti (Carnevale ym., 2020) ja lasten läsnäoloa väkivaltatilanteissa liitetään väkivaltapuheeseen harvoin (Veteläinen ym., 2013). Lähisuhdeväkivallalle altistuneiden perheiden kanssa työskentelevien asiantuntijoiden haastatteluissa nousee esille, kuinka lasten läsnäolo konfliktitilanteissa mainitaan vasta silloin, kun ammattilaiset kysyvät siitä suoraan (Carnevale ym., 2020). Vanhemmat eivät oma-aloitteisesti huomioi puheessaan lasten läsnäoloa kertoessaan väkivaltatilanteista. Saman havainnon toivat esiin Veteläinen kumppaneineen (2013) kotimaista tutkimusta käsittelevässä artikkelissaan, joka koski isyydestä puhumisen tapoja väkivaltaryhmässä. Tutkimuksessa havaittiin, että isät liittivät harvoin lapsiaan tai omaa isyyttään puheeseensa keskustellessaan väkivallasta. Veteläinen kumppaneineen (2013) esittivät tämän voivan olla merkki siitä, etteivät isät näe puolisoaan kohtaan käyttämän väkivallan yhteyttä isyyteensä. Toisaalta väkivallalle altistumisen tunnistaminen ei ole tae siitä, että isät tunnistaisivat altistumisen aiheuttamat vaikutukset lapseen. Vaikka Salisburyyn ja kumppaneiden (2009) tutkimuksessa suurin osa isistä tunnisti lapsen altistuneen väkivallalle, vain harvat toivat esiin altistumisen vaikuttaneen lapseen.

Sen lisäksi, että lapsen läsnäoloa väkivaltatilanteissa tunnistetaan heikosti, myös lapsille aiheutuneiden vaikutusten tunnistaminen on isillä puutteellista. Suuri osa isistä ei tunnistanut väkivallalla tai sille altistumisella olleen vaikutuksia lapseen (Salisbury ym., 2009; Perel & Peled, 2008). Salisburyyn ja kumppaneiden (2009) tutkimuksessa vain pieni osa isistä toi esille väkivallan vaikuttaneen lapseen. Samoin Perelin ja Peledin (2008) tutkimuksessa suuri osa isistä ei tunnistanut väkivallalle altistumisen haitallisia vaikutuksia lapseen: isät eivät olleet huolissaan väkivallan vaikutuksista lapseen, sivuuttivat ne kokonaan tai suhtautuivat vaikutuksiin välinpitämättömästi. Isät myös oikeuttivat väkivallan käyttöönsä lasten tottelemattomuudella ja pitivät käyttämäänsä ”kevyempää” väkivaltaa, kuten läimäytystä, perusteltuna tapauksissa, joissa pelkkä keskustelu lapsen kanssa ei riit-

tänyt. Myös Bourassan ja kumppaneiden (2017) tutkimuksessa isät sivuuttivat täysin väkivallan vaikutukset lapsen perustelemalla, miten väkivalta oli tarpeeksi lievää tai lapsi oli liian nuori ymmärtämään tapahtumia. Isät kuitenkin kokivat tekijäinterventioihin osallistumisen lisänneen heidän tietoisuuttaan väkivallan vaikutuksista lapsiin.

Toisaalta myös väkivallan vaikutusten tunnistaminen on saanut tukea tutkimuksista. Osassa aihetta käsittelevistä tutkimuksista isien on havaittu olleen tietoisia lapsille aiheutuneista vaikutuksista (Veteläinen ym., 2013) ja tunnistaneen väkivallan vaikuttaneen haitallisesti lapseen tai heidän väliseen suhteeseen (Rothman ym., 2007; Stanley ym., 2012; Bourassa ym., 2017). Vaikutuksia tunnistettiin sekä henkisen että fyysisen väkivallan osalta (Rothman ym., 2007). Osa isistä myös yhdisti lapselle aiheutuneet vaikutukset omiin lapsuuden väkivaltakokemuksiinsa (Stanley ym., 2012). Isät tunnistivat väkivallalla olleen laajoja ja pitkäaikaisia vaikutuksia, muun muassa lapsen mielenterveyteen (Rothman ym., 2007; Bourassa ym., 2017). Bourassan ja kumppaneiden (2017) tutkimuksessa vaikutuksina tunnistettiin muun muassa lapsen pelkoa ja epävarmuutta, sekä masennusta ja ahdistusta. Isät tunnistivat väkivallan aiheuttaneen myös lapsen ulkoista ongelmakäyttäytymistä, kuten aggressiivisuutta, väkivaltaa ja päihteiden käyttöä (Bourassa ym., 2017), sekä vaikuttaneen lapsen kouluosuoriutumiseen (Rothman ym., 2007; Bourassa ym., 2017). Lisäksi molemmissa tutkimuksissa isistä noin puolet toivat esille kielteiset vaikutukset isän ja lapsen väliseen suhteeseen (Rothman ym., 2007; Bourassa ym., 2017). Bourassan ja kumppaneiden tutkimuksessa (2017) isät kuvailivat, kuinka oma väkivalta oli vaikuttanut lapsen ja isän väliseen suhteeseen emotionaalisenä etäisyytenä. Esitettyjen tutkimusten (Rothman ym., 2007; Stanley ym., 2012; Bourassa ym., 2017) osalta tulee kuitenkin huomioida, että vaikutusten arviointi tapahtui erillisessä kyselyssä tai haastattelussa, eikä osana luonnollista keskustelua.

Väkivallan vaikutusten tunnistamisen tarkastelu nousee keskeiseksi osaksi tavoiteltaessa väkivallasta luopumista. Carnevalen ja kumppaneiden (2020) tutkimuksessa asiantuntijat kuvasivat, millaisia vaikutuksia isyyden kokemuksella sekä tietoisuudella väkivallasta voi olla. Kuvauksissa motivaattoreina isien avun hakemiselle nousee esille tietoisuus väkivallan vaikutuksista: Isät ryhtyvät hakemaan apua väkivallan käyttöönsä, kun tulevat tietoisiksi ja tunnistavat sen vaikutukset lapseen. Asiantuntijat kuvasivat myös isyyden toimivan mahdollisena motivaattorina avun hakemisessa tapauksissa, joissa isyys koettiin tuntemuksena tai identiteettinä. Tekijäohjelmissa tapahtuvaa työskentelyä koskevassa manuaalissaan Fleck-Henderson ja Arean (2004) esittävät, että isien ymmärrys lapsille aiheutuneista seurauksista voi toimia motivaationa väkivaltaisen käytöksen muuttamiselle. Perelin & Peledin (2008) tutkimuksessa ne isät, jotka tunnistivat parhaiten oman väkivallan käyttönsä vaikutukset lapseen, olivat niitä, jotka myös yrittivät korjata altistumisen aiheuttamia vahinkoja.

1.5 Tutkimuksen tarkoitus ja tutkimuskysymykset

Tämän tutkimuksen tavoitteena on tarkastella, miten väkivallan tekijöiden ryhmäinterventioon osallistuneet isät tunnistavat väkivallan käyttönsä vaikutuksia lapseen tai isän ja lapsen väliseen suhteeseen ja millaisia nämä vaikutukset ovat. Aikaisempaa tutkimusta siitä, miten isät tunnistavat väkivallan vaikutuksia lapsiinsa on vain vähän (Rothman ym., 2007). Tutkimuksissa on havaittu vaikutusten tunnistamisen vaikuttavan isien pyrkimykseen muuttaa väkivaltaista toimintaansa (Fleck-Henderson & Arean, 2004) ja korjata lapselleen aiheuttamia vahinkoja (Perel & Peled, 2008). Tästä syystä on tärkeää tutkia tarkemmin sitä, tunnistavatko isät väkivallan käyttönsä vaikutuksia lapseen tai suhteeseen ja millä tavoin vaikutukset nousevat esiin ryhmäkeskustelussa. Koska aiemmat tutkimukset aiheesta ovat keskittyneet pääosin isien haastatteluihin tai asiantuntijakokemuksiin, on tärkeää tutkia väkivallan vaikutusten tunnistamista myös väkivallan tekijöiden ryhmäkeskusteluissa. Ryhmäkeskustelujen tarkastelu voi avata uusia näkökulmia siihen, millä tavoin lasten osallisuutta ja roolia voitaisiin huomioida perusteellisemmin tekijäinterventioissa.

Tutkimuksessamme keskitymme siihen, mitä vaikutuksia isät tunnistavat, millä tavoin väkivallan vaikutukset tulevat esiin ja toisaalta millaisissa tilanteissa vaikutuksia ei tunnisteta. Tutkimuskysymyksemme rajautuivat näiden pohjalta seuraavanlaisiksi:

1. Tunnistavatko isät väkivaltansa vaikutuksia lapseen tai isän ja lapsen väliseen suhteeseen?
2. Millaisia vaikutuksia isät tunnistavat väkivallalla olleen lapseen tai isän ja lapsen suhteeseen?
3. Millä tavoin väkivallan vaikutusten tunnistaminen tulee esiin ryhmäkeskustelussa?
4. Millaisia tilanteet ovat, joissa isät eivät tunnista väkivallan vaikutuksia?

2 TUTKIMUSMENETELMÄT

2.1 Vaihtoehto väkivallalle -ryhmä

Tutkimuksemme perustuu Jyväskylän yliopiston Psykoterapian opetus- ja tutkimusklinikan sekä kriisikeskus Mobilen yhteistyössä toteuttamaan Vaihtoehto väkivallalle -ohjelmaan, jonka toiminta aloitettiin vuonna 1996 (Holma ym., 2005; Päivinen ym., 2016). Ohjelman tarkoituksena on puuttua lähisuhdeväkivaltaan tarjoten väkivallan tekijälle mahdollisuuden väkivallan seurausten tunnistamiseen, vastuunottoon ja vaihtoehtoisten toimintatapojen opetteluun (Holma ym., 2005). Ohjelma mukailee norjalaisen Alternativ til Vold (ATV) -klinikan toimintaa (Holma ym., 2005; Päivinen ym., 2016). Vaihtoehto väkivallalle -ohjelman lähtökohtana on väkivallan perustuminen vallankäyttöön ja naisiin kohdistuvan väkivallan ehkäiseminen (Holma ym., 2005). Alun perin ohjelma suunniteltiin väkivaltaa käyttäneille miehille (Holma ym., 2005), mutta ohjelmaan on osallistunut myös väkivaltaa käyttäneitä naisia. Ohjelmaan osallistuminen on vapaaehtoista poiketen monista muista lähisuhdeväkivallan interventioista Euroopassa ja Amerikassa (Päivinen ym., 2016).

Vaihtoehto väkivallalle -ohjelmaan sisältyy noin viisi yksilökäyntiä kriisikeskus Mobillessa, jonka jälkeen väkivallan käyttäjä voi siirtyä haastatteluun ja edelleen ryhmätapaamisiin sitoutumalla 15 käyntiin (Holma ym., 2005; Päivinen ym., 2016). Tämän jälkeen osallistujan on halutesaan mahdollista jatkaa puoliavoimessa ryhmässä (Päivinen ym., 2016). Lisäksi tekijän nykyistä tai entistä puolisoa tavataan ryhmän alussa ja lopussa tarkoituksena haastatella häntä ja tarjota tietoa ryhmästä, väkivallasta ilmiönä sekä saatavilla olevista palveluista (Holma ym., 2005; Päivinen ym., 2016). Sekä väkivallan käyttäjän että hänen puolisonsa haastatteluissa pyritään keräämään tietoa tapahtuneesta väkivallasta (Päivinen ym., 2016). Ryhmätapaamisia on kerran viikossa tai kahden viikon välein ja istuntojen kesto on noin puolitoista tuntia. Ryhmä koostuu kahdesta terapeutista sekä väkivallan tekijöistä (Päivinen ym., 2016). Ryhmän sisältöä ohjaavat sen osallistujien tarpeet ennalta määritellyn sisällön sijaan (Holma ym., 2005), mutta tapaamisten keskiössä on kuitenkin väkivalta ja vastuunotto siitä (Päivinen ym., 2016). Ryhmän peruseriaatteita ovatkin keskittyminen väkivaltaan, valintoihin ja syyllisyyteen, muutosprosessin etuihin ja haittoihin sekä maskuliiniseen identiteettiin (Holma & Laitila, 2001).

2.2 Aineisto ja tutkittavat

Tutkimuksemme aineisto koostui Vaihtoehto väkivallalle -ohjelman videoiduista ryhmäistunnoista, jotka olivat kestoaltaan noin 1,5 tuntia. Istunnot olivat seitsemän vuoden ajalta, vuosilta 2013–2019. Jokaiseen ryhmäistuntoon osallistui noin 2–5 miestä ja kaksi terapeuttia. Kaikilta ryhmäläisiltä oli saatu lupa istuntojen taltiointiin ja niiden hyödyntämiseen tutkimuskäytössä. Terapeutit olivat Jyväskylän Yliopiston psykoterapiaklinikan tai Mobile Kriisikeskuksen työntekijöitä. Aineistomme on miesten ja terapeuttien tuottama puhe. Aineistomme koostui myös ryhmäläisille ja näiden puolisoille toteutetuista alkuhaastatteluista ja -kyselyistä. Käytimme näitä kartoittaaksemme, keillä ryhmän jäsenillä oli lapsia, ketkä olivat kohdistaneet väkivaltaa lapsiin ja millaista väkivalta oli. Lisäksi selvitimme, keillä väkivallan käyttäjillä on ollut väkivaltaisia kokemuksia omassa lapsuudessaan.

Aloitimme tutkimusaineiston rajaamisen tutkimusaiheemme pohjalta. Rajasimme istuntotallenteiden tarkastelun vuosiin 2013–2019. Tarkastelemamme vuodet sekä istunnot valikoituivat niihin osallistuneiden klinikoiden tekemien teemoittelujen pohjalta, jotka ovat tutkimuskäyttöön tehtyjä kirjallisia kuvauksia istunnoilla käsitellyistä teemoista. Valitsimme istuntoja, joissa keskityttiin isyyteen, vanhemmuuteen tai lapsiin. Lisäksi tutustuimme ryhmäläisten ja heidän puolisoitensa täyttämiin alkukyselyihin, joiden pohjalta kartoitimme, onko ryhmäläisillä omia tai puolison lapsia, onko väkivalta kohdistunut puolisoon ja lapsiin ja millaista väkivalta on ollut. Aineistomme saturoituessa uusia teemoja ei enää ilmennyt. Saturaation ja valikoivan otannan pohjalta aineistoksi muodostui 17 istuntoa, joista löytyi 31 keskusteluotetta. Aineisto-otteemme ovat 12 eri ryhmäläisen puheenvuoroja. Aineisto-otteiden miehistä kaikki olivat isiä, ja suurin osa heistä on kohdistanut väkivaltaa omiin tai puolisonsa lapsiin ja nykyiseen tai entiseen puolisoonsa. Väkivalta on ollut fyysistä, henkistä, taloudellista tai seksuaalista. Osalla isistä oli myös omia kokemuksia lapsuudessaan tapahtuneesta lähisuhdeväkivallasta.

2.3 Aineiston analyysi

Tutkimuksemme on laadullinen, ja analyysimenetelmänämme käytimme aineistolähtöistä sisällönanalyysiä. Tuomi ja Sarajärvi (2018) kuvaavat sisällönanalyysiä tekstianalyysiksi ja teoreettiseksi kehykseksi kirjoitettujen, kuultujen ja nähtyjen sisältöjen analyysille. Sisällönanalyysissä keskitytään

tekstien merkityksiin, joten analyysimenetelmä sopii tutkimuksemme tavoitteeseen tarkastella isien tuottamia merkityksiä väkivallan vaikutuksista. Sisällönanalyysin tarkoituksena on saada tutkimuksen kohteena olevasta ilmiöstä tiiviimpi ja yleisempi kuvaus, kuitenkin sisällyttäen kuvauksessa olennaisen informaation. Lisäksi se soveltuu myös strukturoimattoman aineiston käsittelyyn, kuten tutkimuksemme videoaineistoon, sillä sisällönanalyysin avulla pyritään aineiston objektiiviseen kuvaamiseen sanallisesti. Aineistolähtöisyydellä taas tarkoitetaan sitä, että analyysiyksikköjä ei valita ennalta, vaan aineiston ohjaamana tutkimuksen tarkoituksen mukaisesti. Aineistolähtöisen analyysin tavoitteena on koota teoreettinen kokonaisuus tutkimuksen aineiston pohjalta.

Lähdimme liikkeelle perehtymällä rajaamamme aineiston sisältöön katsomalla tallenteita ryhmäistunnoista. Keräsimme ja litteroimme istunnoilta otteita, joissa ilmeni keskustelua isyydestä, isien lapsen kohdistamasta väkivallasta ja lasten roolista väkivaltaisessa perheessä. Sisältöön perehtymisen jälkeen lähdimme muodostamaan analyysiyksiköitä aineistolähtöisen sisällönanalyysin mukaisesti ennen varsinaisen analyysin aloittamista (Tuomi & Sarajärvi, 2018). Analyysiyksiköksi valitsimme väkivallan vaikutusten tunnistamiseen liittyvät keskusteluteemat.

Laadullinen aineistolähtöinen analyysi rakentuu kolmivaiheisena prosessina, jossa lähdetään liikkeelle aineiston redusoinnista eli pelkistämisestä edeten aineiston klusterointiin eli ryhmittelyyn ja lopulta teoreettisten käsitteiden luomiseen eli abstrahointiin (Miles & Huberman, 1994). Analyysi aloitetaan aineiston pelkistämällä eli tiivistämällä ja epäolennaisen karsimisella pois tutkimuksesta (Tuomi & Sarajärvi, 2018). Katsoimme ensin koko aineistosta poimimamme lapsiin ja isyyteen liittyvät video-otteet läpi ja litteroimme ne kohdat, joissa keskityttiin tarkemmin tutkimusaiheemme kannalta keskeisiin teemoihin. Otteet on litteroitu sanatarkalla tasolla, sillä tarkastelemme sisällönanalyysin mukaisesti puheen merkityksiä. Lopetimme uusien istuntojen mukaan oton tilanteeseen, jossa keskustelusta ei noussut enää esiin uusia teemoja, eli saavutimme saturaation (Tuomi & Sarajärvi, 2018). Aineistosta valikoiduista otteista kirjasimme ensin laajemmat kuvailut, jonka jälkeen muodostimme otteista pelkistettyjä ilmauksia isien tunnistamista vaikutuksista. Tällä tavoin saimme karsittua tutkimuksemme kannalta epärelevantin sisällön pois.

Analyysin toisessa vaiheessa eli klusteroinnissa yhdistellään aineisto-otteita kategorioiksi samankaltaisuuksien ja eroavaisuuksien pohjalta sekä nimetään ne kuvaamaan yhdistämisen perusteena olevaa ominaisuutta (Tuomi & Sarajärvi, 2018). Ryhmittelimme aineisto-otteet alakategorioiksi sen mukaan, mikä väkivallan vaikutus otteessa ilmeni ja millaisia tilanteet olivat, joissa vaikutuksia ei tunnistettu. Käytimme siis luokitteluyksikkönä vaikutusten tunnistamisen piirteitä. Yhdistimme kategoriat, joissa oli sisällöllisesti päällekkäisyyttä toistensa kanssa. Nimesimme kategoriat otteissa esiintyvien yhteisten piirteiden perusteella kuvaamaan tunnistettuja vaikutuksia ja toisaalta syitä tunnistamatta jäämiselle. Luokittelimme jokaisen aineisto-otteen vain yhteen alakategoriaan sen

perusteella, mitä kategoriaa ote edusti parhaiten. Alakategorioita muodostui lopulta kymmenen. Tätä seurasi aineiston abstrahointi eli käsitteellistäminen, jossa yhdistellään kategorioita sisällön perusteella (Tuomi & Sarajärvi, 2018). Teimme aineiston klusterointia ja abstrahointia limittäin, ja muodostimme sisällöltään samanlaisille alakategorioille kaksi yläkategoriaa. Perusteena yläkategorioiden muodostamiselle oli se, tunnistaako isä väkivallan vaikutuksen lapseen tai isän ja lapsen suhteeseen vai ei. Lopuksi tarkastelimme, nousivatko tunnistetut vaikutukset esiin ryhmäkeskustelussa isän vai terapeutin aloitteesta.

2.4 Tutkimuksen luotettavuus

Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta voidaan tarkastella muun muassa sen toistettavuuden ja tarkoituksenmukaisuuden sekä tutkijoiden objektiivisuuden suhteen (Tuomi & Sarajärvi, 2018). Jotta tutkimuksen luotettavuutta ja johdonmukaisuutta voidaan arvioida asianmukaisesti, on tärkeää kuvata selkeästi ja yksityiskohtaisesti tutkimuksen teon eri vaiheita. Pyrimme tutkimuksessamme toistettavuuteen avaamalla yksityiskohtaisesti tutkimusprosessimme ja analyysimme vaiheet. Tutkimuksessa käyttämämme puheen tulkintaa voidaan pitää luotettavana tapana kerätä tietoa. Jokainen valitsee itse sosiaalisissa tilanteissa käyttämänsä kielen, jolloin puheen voidaan osoittaa kuvaavan tutkittavan omaa suhtautumista väkivaltaan (Ajo ym., 2005). Tutkimuksemme luotettavuutta lisää myös tutkittavien puheotteiden esittäminen tulososiossa. Näin myös puheotteiden tulkintaa ja näistä tehtyjä johdopäätöksiä voidaan arvioida, kun luokkia edustavat otteet ovat nähtävillä.

Tutkimuksemme luotettavuuden kannalta etuna voidaan nähdä se, että toteutimme tutkimuksen parina. Havainnoimme aineistoa yhdessä ja keskustelimme jokaisessa analyysivaiheessa näkemyksistämme, minkä pohjalta teimme lopulliset tulkinnat. Laadullisessa tutkimuksessa tutkijoiden subjektiivisten ennakko-oletusten ja näkemysten korostuminen voidaan nähdä haasteena analyysissä: tutkijoiden tekemät havainnot eivät koskaan ole täysin objektiivisia (Tuomi & Sarajärvi, 2018). Pyrimme omassa tutkimuksessamme huomioimaan subjektiivisen roolimme ja ennakkokäsityksemme aineistoa tulkittaessa triangulaation avulla. Denzinin (1978, viitattu Tuomi & Sarajärvi 2018) mukaan triangulaatiolla tarkoitetaan useamman tutkijan hyödyntämistä vähentäen tutkijan subjektiivisuuden merkitystä. Pyrimme siis huomioimaan näkemystemme subjektiivisuuden hyödyntämällä kokeneiden alan tutkijoiden asiantuntijuutta. Kävimme tutkimuksemme jokaisessa vaiheessa vuoro-

puhelua ohjaajiemme sekä vertaisryhmämme kanssa tutkimusprosessistamme, tutkimuksemme tuloksista ja niiden tulkinnasta. Tämä mahdollisti palautteen vastaanottamisen ja tarvittavien muutosten arvioinnin tutkimusprosessimme aikana. Työskentely tutkijaparina ja yhdessä tutkimusryhmämme kanssa lisäsi tulkintojen objektiivisuutta ja siten tutkimuksemme luotettavuutta.

Tutkimustulosten luotettavuuden kannalta tutkimuksemme haasteena oli otoksemme rajoittuminen vain yhden tekijäohjelman kohdalle. Istunnot eivät valikoituneet satunnaisesti, vaan hyödynsimme istuntoja, joissa odotimme käsiteltävän isyyteen liittyviä teemoja. Tästä syystä on odotettua, että tutkimukseen valikoitui istunnot, joissa oli runsaampaa keskustelua väkivallan vaikutuksista lapsiin. Tulosten yleistettävyyttä arvioitaessa on mielekästä tarkastella tilanteiden autenttisuutta: tutkimuksessamme hyödyntämämme istuntotallenteet ovat aitoja ryhmämuotoisia tapaamisia. Tulostemme luotettavuuden ja yleistettävyyden kannalta luonnollisen tutkimusasetelman lisäksi etuna nähdään se, että otoksemme rajautuu usean vuoden ajalle, useiden eri miesten autenttisiin kokemuksiin, eikä vain yksittäisen ryhmän jäseniin. Lisäksi saavutimme aineistoa havainnoidessa saturaation (Tuomi & Sarajärvi, 2018), joten aineistomme voidaan katsoa olleen riittävä tutkimuskysymyksiimme vastaamiseen.

3 TULOKSET

Tulokset esitetään kuvaamalla aineistosta löytämiämme otteita liittyen isien väkivallan vaikutusten tunnistamiseen lapsessa tai heidän välisessä suhteessa. Otteista muodostui kaksi pääkategoriaa tunnistamisen tai sen puuttumisen perusteella: 1) Isä tunnistaa väkivallan vaikutukset ja 2) Isä ei tunnista väkivallan vaikutuksia tai sivuuttaa ne.

Sen lisäksi, että tarkastelimme tunnistavatko isät vaikutuksia lapseen tai suhteeseen, pyrimme vastaamaan toiseen tutkimuskysymykseen siitä, millaisia tunnistetut vaikutukset ovat. Luokittelimme vaikutukset näissä esiintyvien piirteiden perusteella seitsemään eri alakategoriaan, jotka olivat pelko, viha ja anteeksiantamattomuus, pahoinvointi, luottamus, haitalliset toimintamallit, turvattomuus ja varuillaan olo sekä fyysiset vaikutukset. Lapsen pelkoa tunnistettiin väkivallan vaikutuksena aineistossamme eniten ja fyysisiä vaikutuksia vähiten. Siitä huolimatta, että vaikutusten tunnistamista tapahtui, lapsille aiheutuneisiin vaikutuksiin liittyvä keskustelu oli vähäistä. Lisäksi isät puhuivat omasta väkivallastaan harvoin suoraan ja käyttivät sen sijaan kiertoilmaisuja, kuten “*omat jutut*” ja “*sekoilu*”. Väkivallan vaikutuksia tuotiin esiin sekä isän omasta että terapeutin aloitteesta. Aineisto-otteista ne, joissa tunnistamista ei tapahtunut, olivat sellaisia, joissa keskustelun perusteella tunnistaminen olisi ollut odotettua. Näissä tilanteissa isälle tarjoutui vuorovaikutuksessa mahdollisuus lapsen roolin ja kokemuksen huomioimiselle ja vaikutusten tunnistamiselle. Tilanteet, joissa tunnistamista ei tapahtunut olivat eritasoisia: isä joko sivuutti vaikutukset ja lapsen kokemuksen, keskittyi vain oman tunnekokemuksensa korostamiseen tai ei ymmärtänyt käyttäytymistään väkivallaksi. Pää- ja alakategoriat ovat esitettyinä alempana Taulukossa 1.

Taulukko 1: Väkivallan vaikutusten tunnistaminen

Isä tunnistaa väkivallan vaikutukset

Pelko	7 kpl
Viha ja anteeksiantamattomuus	5 kpl
Pahoinvointi	4 kpl
Opitut haitalliset toimintamallit	3 kpl
Luottamuspula	2 kpl
Turvattomuus ja varuillaan olo	2 kpl
Fyysiset vaikutukset	1 kpl
Yhteensä	24 kpl

Isä ei tunnista väkivallan vaikutuksia tai sivuuttaa ne

Vaikutusten sivuuttaminen	3 kpl
Keskittyminen omaan kokemukseen	2 kpl
Käyttäytymistä ei tunnisteta väkivallaksi	2 kpl
Yhteensä	7 kpl

Aloitamme tulosten esittämisen tunnistettujen vaikutusten kohdalla, jonka jälkeen siirrymme aineisto-otteisiin, joissa tunnistamista ei tapahtunut. Lopuksi käsittelemme, millä tavoin väkivallan vaikutukset nousivat esiin ryhmäkeskustelussa eri aineisto-otteiden kohdalla. Tarkastelemme, tuodaanko vaikutukset esiin terapeutin aloitteesta vai spontaanisti eli ryhmäläisen aloitteesta. Tulkitsimme vaikutusten esiin tuonnin tavan viittaavan siihen, millä tavoin tunnistaminen on tapahtunut, terapeutin avustamana tai ryhmäläisen aloitteesta. Esittelemme kategorioiden kohdalla aineisto-otteista edustavimmat. Tuloksia esitettäessä viittaamme aineisto-otteissa ryhmäläisiin lyhenteellä R ja terapeutteihin lyhenteellä T. Aineisto-otteet on litteroitu sanatarkalla tasolla ilman erikoismerkkejä. Puheenvuoron keskeytyminen ilmenee otteessa pisteen puuttumisella.

3.1 Isä tunnistaa väkivallan vaikutukset

Seuraavaksi tarkastelemme niitä aineisto-otteita, joissa isät tunnistivat väkivallan vaikutukset lapseen tai isän ja lapsen väliseen suhteeseen. Jaottelimme tunnistetut vaikutukset alakategorioihin niiden luonteen ja niissä esiintyvien yhteisten piirteiden perusteella.

3.1.1 Pelko (7 kpl)

Seuraavissa aineisto-otteissa isät tunnistivat väkivallan käyttönsä vaikutuksena lapsissa pelkoa. Pelkoa tunnistettiin myös isä-lapsi-suhteeseen. Lapsen pelko isän väkivallasta johtuen oli yleisin isien tunnistama vaikutus. Aineistostamme löytyi seitsemän keskusteluotetta, jossa tunnistettiin pelkoa. Isät tunnistivat muun muassa lasten valehtelun ja myöntävyyden olevan merkkejä siitä, että lapsi pelkää isän väkivaltaa. Isät toivat esiin tunnistamaansa pelkoa sekä spontaanisti että terapeutin kysymysten johdantelemana. Pelkoa tunnistettiin myös samaistumalla lapsen kokemukseen omien lapsuudenkokemusten kautta.

Ote 1

Seuraava puheenvuoro koskee kasvatuksellisia asioita. Isä pohtii omaa toimintaansa haastavissa kasvatustilanteissa, ja on huomannut edelleen toimivansa tilanteissa väärin. Keskustelu ohjautuu siihen, miten lapsi reagoi isän auktoriteettiin.

R: Tytön suhteen ottanu sellasen niiku aattelen, että hän **pelkää** mua jos mä niinku otan semmosta komentavaa ylipäätänsä ees komentavaa roolia tai jotain en mä oikeestaan sano mitään, että suoraan jättäny vaimolle sen, sen että yritän sitten muuten, muulla tavalla tukea sitten.

T: Oliko ne teidän lapset näkemässä sitä kun sä kävit ((äidin kimppuun)).

R: Tyttö näki joo.

T: Tytär näki.

R: Joo, pojan

T: Siihenkö sä sen pelon liität sitte tai?

R: Mä luulen, että tavallaan kun hän ymmärtää jo niin paljon enemmän, vaikei ois nähny mitään, ni tavallaan se on semmonen tuntuma, että hän saattais helposti siitä sitten **pelästyä** vaikei käyttäytyis itekkään väkivaltasena.

Isä toi esille lapsen olleen paikalla väkivaltatilanteessa, ja tunnisti lapsen pelkäävän väkivallan toistumista. Hän siis tunnisti väkivallan vaikutuksena lapsessa pelkoa. Isä ymmärsi, että väkivallan taakia auktoriteettirollin ottaminen on vahingollista ja lapsi pelkää väkivallan toistumista isän komentaessa lasta. Isä myös tunnisti, että väkivallan käytöllä on ollut laajempia vaikutuksia lapseen: pelko on siirtynyt myös muihin kuin väkivaltatilanteisiin ja lapsi on herkistynyt vaaran merkeille. Isä ymmärsi, että hänen ei tarvitse käyttäytyä väkivaltaisesti, vaan pienemmätkin uhkaavat tilanteet voivat aiheuttaa lapsessa pelkoa. Hän ei kuitenkaan yhdistänyt lapsen pelkoa kasvatustilanteissa suoraan väkivallan käyttöön, jonka lapsi näki, vaan totesi näin vasta, kun terapeutti kysymyksellään liitti lapsen pelon isän väkivallan käyttöön.

Ote 2

Seuraavassa otteessa ryhmäläinen kommentoi toisen ryhmäläisen kertomusta siitä, miten tämän puoliso on huutanut lapsi sylissään. Terapeutti kysyy, onko muilla ollut vastaavanlaisia tilanteita.

R: Jos raivostuu niinku lapsen nähden, niin se on varmaan aika **pelottavaa** lapsestaki että.

T: Onks teillä ollu semmosia tilanteita?

R: Meillä ei koskaan lapset oo. ((Lapset olleet)) Päiväkodissa tai jossain muualla, ku meillä näitä riitoja on ollu. Mua jotenki se, että en oo halunnu lasten nähden näyttää sitte sitä vihaa. Että mä sain isältä aika paljon niiku selkäsaunaa että. En haluu niiku sitte lapsille näyttää tai mitää tollasta et tulis minkääläistä **pelkoo**.

Aineisto-otteesta voidaan tulkita, että isä tunnisti lapsen pelon liittyvän väkivallan käyttöön, sillä keskustelu liittyi lasten läsnäoloon väkivaltatilanteissa. Isä tunnisti väkivallan aiheuttavan lapselle pelkoa. Hän peilasi tilannetta omiin vahingollisiin lapsuuden kokemuksiinsa: isä tunnisti, että vihan näyttäminen lapselle aiheuttaa tässä pelkoa. Otteesta voidaan tulkita, että isä koki lapsena pelänneensä väkivaltatilanteissa ja tätä kautta samaistumalla tunnisti, että lapsi voisi mahdollisesti kokea samoin. Isä kuvasi, ettei halua toimia oman isänsä tavoin, jottei aiheuttaisi pelkoa lapselle. Hän ei kuitenkaan huomioinut sitä, että lapset voivat altistua väkivallan vaikutuksille, vaikka eivät olisi itse paikalla väkivaltatilanteessa. Isä siis sivuutti sen, että lapset ovat voineet ymmärtää väkivallan uhan ja tilanteen luonteen tästä huolimatta: äidin pelko ja turvaton ilmapiiri kotona ovat voineet näyttäytyä lapselle ja vaikuttaa tähän.

Ote 3

Terapeutti ja isä keskusteleivat kasvatuksellisesta tilanteesta, jossa isä oli kertonut lapsille siivouspäivästä. Isä kertoo, että hän olisi aikaisemmin kiihtynyt vastaavanlaisessa tilanteessa, jossa lapsi väittää hänelle vastaan. Isä on ollut väkivaltainen lapsia kohtaan.

T: Olisiko tyttö uskaltanut siinä tilanteessa ruveta inttämään sulle tuolla tavalla?

R: Ei.

T: Että hänkin on **pelännyt**?

R: On. Että jotakin on tapahtunut, kyllä se sen merkki tavallaan on että ne uskaltaa. Pojan kohdalla huomaa, että siinä on pidempi prosessi, se ei tuu tapahtumaan niin äkkiä, koska hän on **kokenut enemmän sitä, semmoista** ((väkivaltaa)).

Isä tunnisti, että väkivallan käyttö on johtanut siihen, että lapset ovat pelänneet häntä. Hän käsitti tytön inttämisen merkkinä siitä, että tämä ei ollut enää niin pelokas ja varovainen sen suhteen, miten hänen tulee käyttäytyä. Isä siis ymmärsi lapsen pelon vähentyneen. Isä tunnisti lastensa välillä eroja pelon suhteen: poika pelkää yhä, että toimiessaan vastoin isän odotuksia, tilanne johtaisi väkivaltaan. Isä tunnisti, että väkivallan vaikutukset lapseen voivat olla pitkäaikaisia, eivätkä ne välttämättä näy lapsessa välittömästi, sillä prosessi on pitkä. Hän tunnisti väkivallan määrällä ja vakavuudella olleen yhteys vaikutusten laajuuteen: useammin ja raaempaa väkivaltaa kokenut poika pelkäsi enemmän. Huomionarvoista on myös se, ettei isä itse käyttänyt väkivallastaan suoraa ilmausta, vaan viittasi siihen termillä ”semmoista”.

Ote 4

Isä pohtii, onko hänen ex-puolisonsa valehtelu liittynyt siihen, että tämä on pelännyt miestä ja tämän reaktioita. Terapeutti kysyy toiselta ryhmäläiseltä, onko heillä ollut vastaavanlaisia tilanteita perheessä. Otteen isä on ollut väkivaltainen lapsiaan kohtaan.

T1: Onks teillä R jotakin kokemusta siitä, että mitä tämmönen niinku, että onko sun vaimos **pelänny** sua?

R: On.

T1: Onko siitä ollu jotain tämmöstä seurausta, ettei uskaltais sanoa jotakin?

R: Joo on. **Ja lapsilla kanssa**. Tavallaan lapsillahan on sitä **valehtelua** ollu, ollu että nyt ehkä vähän vähemmän mutta tota kyllä se aika pitkälle siitä ((väkivallasta)) juontaa että

T1: Että sä iha tiität että he ovat valehdelleet sulle?

R: Kyllä, joo.

T2: Kaunistelleet asioita vai mitä se tarkoittaa?

R: No ihan, ihan joo sillai, että **ei oo uskaltanu** sitte kertoo että. Ja on sitä semmosta ollu ja varmaan se juontaa aika paljon siihen mun väkivaltasuuteen et mä oon ollu **pelottava** et **ei oo uskaltanu** isille kertoo sitte.

Terapeutin kysymys ohjasi isän käsittelemään väkivaltansa aiheuttamaa pelon kokemusta ja sen seurauksia. Isä toi itse keskusteluun äidin lisäksi myös lapset ja tunnisti väkivallan aiheuttaneen lapsille pelkoa. Hän myös tunnisti väkivallan aiheuttaneen epärehellisyyttä isä–lapsi-suhteessa: lapset eivät uskaltaneet kertoa isälle asioista ja tästä syystä valehtelivat. Isä tunnisti lasten pelon liittyneen suoraan omaan väkivaltaansa, eikä pitänyt sitä pelkästään mahdollisena reaktiona.

3.1.2 Viha ja anteeksiantamattomuus (5 kpl)

Aineistossamme isät tunnistivat väkivallan vaikuttaneen lapseen sekä isän ja lapsen suhteeseen myös vihana ja anteeksiantamattomuutena. Näitä otteita löytyi yhteensä viisi. Kaikille aineisto-otteille yhteistä on se, että lapsi oireili ulkoisesti ja näytti negatiiviset tunteensa suoraan isälle. Lasten ulkoinen oireilu kohdistui suoraan isään haukkumisena ja syyttelynä, toisin kuin pelon kohdalla, jossa lasten reaktiot eivät välittyneet isille yhtä selkeinä ja voimakkaina. Isät toivat vihaa ja anteeksiantamattomuutta esiin kaikissa otteissa spontaanisti, ilman terapeutin aloitetta.

Ote 1

Isä on ollut väkivaltainen lapsiaan kohtaan ja pohtii terapeutin kysymyksen johdantelemana anteeksipyynnön merkitystä ja sitä, miten hän on valmis ottamaan vastaan lasten oireilun.

T: Ootsä joutunu tota nii oman mielenrauhas vuoksi ja sen omantunnon vuoksi omilta lapsiltas pyytää anteeksi ((väkivallasta))?

R: Kyyllä mä oon pyytäny joo, ja tota niini aina tietysti tulee sitte, että sehän ei ehkä tässä vaiheessa vielä, hirveesti ainakaan poika niistä puhu mutta, mutta tota nii kyllä mä oon sitte aina pikkuhiljaa ollaa niiku tavallaa et kyl mä niinku huomaan et pojalla on niinku **vihaa minua kohtaan** ja mä niinku hyväksyn sen, että se on ihan oikein koska minä oon aiheuttanu hänelle semmosia asioita ((väkivaltaa)) mistä hänellä on tullu **vihaa**.

Isä tunnisti väkivallan käyttönsä vaikutuksena lapsessa vihaa häntä kohtaan. Hän tunnisti ja hyväksyi lapsen kokemuksen ja piti tämän käytöstä ymmärrettävänä ja oikeutettuna, sillä on itse vastuussa lapselle aiheutuneista seurauksista. Hän ymmärsi, että anteeksipyyntö ei riitä hyvittämään tekoja lapsille. Keskeistä otteessa on se, miten terapeutti ohjasi kysymyksellään isän pohtimaan anteeksiannon merkitystä omasta näkökulmastaan, mutta vastauksessaan isä toi kuitenkin esille lapsen näkökulman ja keskittyi pohtimaan tämän kokemusta. Vaikutukset lapseen tuotiin ryhmäkeskusteluun siis spontaanisti, ilman terapeutin aloitetta.

Ote 2

Seuraavassa otteessa isä kertoo, kuinka lapsi oireilee isän väkivaltaisuuden takia.

R: Et tos on niinku juttusissa oltu ja tota niin ni, nyt on vielä enemmän tullu sitä **vihaa** sieltä rupee tulemaan pojalta, niin mua kohtaan ja niitä **syytöksiä** sitte sieltä.

T: Mistä hän syyttää sua?

R: No siitä justiin että, siitä väkivallasta että, antanu remmiä ja tämmöstä ollu että. Ja **sanallinen** oikeestaan vielä ollu se, tavallaan se, mikä on varmaa se **pahempi** ollu, oikeestaan niiku vaikutuksiltaan kuitenkin että.

Isä tunnisti väkivallan vaikutuksena lapsessa vihaa ja katkeruutta. Hän ymmärsi, että lapsen syytökset ja haukkuminen ovat seurausta väkivallan käytöstä ja lapsen tapa ilmaista vihaa. Isä liitti lapsen käyttäytymisen suoraan omaan väkivaltaisuuteensa ja ymmärsi väkivallan eri muotojen vahingollisuuden. Vaikutus tuotiin esiin spontaanisti, ilman terapeutin aloitetta. Kiinnostava huomio ja muista otteista poikkeavaa on, miten isä tunnisti henkisellä väkivallalla olleen fyysistä väkivaltaa voimakkaampia vaikutuksia lapseen.

Ote 3

Seuraavassa otteessa isä pohtii anteeksiantoa ja sitä, kuinka omia väkivallantekoja ei voi hyvittää tai saada tekemättömiksi. Isä on ollut väkivaltainen lasta kohtaan.

R: Tekojen seuraukset on aina kuitenkin siellä, että kyllähän ne herättää pojanki kanssa sitä tavallaan että sieltä **tulee sitä kuittia** ja sitä että se tavallaan on siinä läsnä saattaa olla pitkänki aikaa tavallaan että. Et pitäähän se itelleen olla jotenki selvänä se homma. Mä oon saanu ne anteeksi kuitenkin vaikka hänen ((pojan)) niiku anteeks antamises saattas mennä vuosia, tai seki mahdollisuus saattaa olla et hän **ei koskaan anna anteeks**.

T: Ja vaikka antas anteeks ni ei unohu ainakaan.

R: Eei, eei.

T: Että jollakin tapaa se on mukana.

R: On ihan varmasti, että ku itekki mieltii niitä omia juttuja mitä on kokenu ni ei niitä unoha eikä se välttämättä mun mielestä no ehkä, onks se anteeks annossakaan se, että niitä pitäis unohtaakkaa en mä usko, että se on se, mutta varmaan se **meijän väleihin niinku kyl se vaikuttaa**, että niiku **aina niinku tulee näkymään**.

Isä tunnisti väkivallan vaikutuksena lapsessa vihaa ja anteeksiantamattomuutta. Hän tunnisti lapsen ilmaisevan vihaa ja katkeruutta suoraan isää kohtaan haukkumalla ja kuittailemalla. Isä tunnisti väkivallan vaikuttaneen haitallisesti ja pitkäaikaisesti myös isän ja lapsen väliseen suhteeseen: lapsi ei välttämättä koskaan anna anteeksi isälle, ja väkivallan vaikutukset tulevat näkymään suhteessa aina. Isä tunnisti väkivallan vaikutukset lapseen samaistumalla tämän tunnekokemuksiin omien lapsuuden väkivaltakokemustensa kautta.

3.1.3 Pahoinvointi (4 kpl)

Yksi isien tunnistama väkivallan vaikutus oli pahoinvointi, ja sitä tunnistettiin yhteensä neljässä otteessa. Pahoinvointia kuvattiin otteissa termein ”masennus”, ”kärsimys” ja ”paha olo”. Pahoinvointi nousi kaikissa otteissa esiin ilman terapeutin aloitetta. Ensimmäisen otteen kohdalla isä kuitenkin aloittaa omien kokemustensa pohtimisen toisen ryhmäläisen puhuessa väkivaltansa vaikutuksista.

Ote 1

Seuraavassa otteessa isä kuvaa, kuinka väkivaltaisuus on vaikuttanut lapseen ja heidän hyvinvointiinsa. Ennen otetta yksi ryhmän isistä nostaa esille, kuinka lapsella on väkivallasta aiheutunutta vihaa häntä kohtaan. Toinen ryhmäläinen kertoo näihin pohdintoihin liittyen, millä tavoin ajattelee väkivallan vaikuttaneen omiin lapsiinsa ja puolisoonsa.

R: Vaimon puolelta enemmän mut lapsien puolelta vähäsen ollu ((vihaa/syyttelyä)), tietää että niil on **paha olo** tosta kaikesta tapahtuneesta mua kohtaan.

Isä tunnisti väkivallan käyttönsä vaikutuksena lastensa pahoinvoinnin. Isä tuo vaikutuksen esiin ilman terapeutin aloitetta, mutta pohtii omia kokemuksiaan kuitenkin toisen ryhmäläisen kerrottua väkivaltansa vaikutuksista. Isä ei kuitenkaan kuvannut tarkemmin, millaista lapsen paha olo on. Tarkemman tunnekokemuksen tunnistamista ei siis tapahtunut, vaan tunnistaminen jäi yleiselle tasolle.

Ote 2

Seuraavassa otteessa isä kuvaa tarkasti väkivallasta aiheutunutta lapsen pahoinvointia. Isä on aiemmin kohdistanut sekä fyysistä että henkistä väkivaltaa lapseen. Hän kertoo tapahtumasta, jossa toimi vastoin pyrkimystään toimia rakentavasti ja käytti henkistä väkivaltaa lasta kohtaan, mikä aiheutti lapsessa oireilua.

R: Tavallaan oon huomannu sen, että niin kun uutena vuotena esimerkiks oli, että mä aloin haukkumaan poikaa niin kyl se oli semmonen, huomasi oikeen, että hän niinku sit, hän niinku **masenttu** siitä, et se oli **niin voimakasta**.

Isä tunnisti väkivallan vaikutuksena lapsen pahoinvoinnin. Tämä ote eroaa muista kategorian otteista siten, että isä tunnisti ja nimesi tarkasti, millaista lapsen pahoinvointi on kuvaamalla sitä masentuneisuudeksi. Pahan olon tunnistaminen oli siis täsmällisempää ja vaikutusten voimakkuus tunnistettiin

selkeämmin. Huomionarvoista on, että isä puhui otteessa henkisestä väkivallasta ja tunnisti myös sillä olevan vakavia vaikutuksia lapseen. Vaikutusten esiin tuonti tapahtui spontaanisti isän kerrottua ryhmäläisille väkivaltilanteesta.

3.1.4 Opiteut haitalliset toimintamallit (3 kpl)

Väkivallan käytön tunnistettiin vaikuttaneen myös lasten käyttäytymiseen erilaisissa tilanteissa. Tunnistamista tapahtui yhteensä kolmessa aineisto-otteessa, ja kaikissa otteissa vaikutukset nousivat keskusteluun spontaanisti. Lapsissa tunnistettiin väkivaltaisten toimintamallien omaksumista ja pyrkimystä estää tilanteiden kärjistyminen. He joutuivat tarkkailemaan ja havainnoimaan tilanteita silloinkin, kun väkivallan vaaraa ei tosiasiaassa ollut.

Ote 1

Ryhmäläiset keskusteleivat lasten herkistymisestä riitelyn äänille. Aineisto-otteessa isä tuo esille, kuinka lapset reagoivat voimakkaisiin ääniin, jotka tulkitsevat merkeiksi väkivallan uhasta.

R: Meil on kans lapset, ei tarvii ku iha oikeesti keskustella, että on taustahälinää sen verran esimerkiksi autossa et on kolme lasta leikkii takapenkillä, pitää meteliä. Siinä joutuu keskustelemaan vähän kovemmalla äänellä, sitte keskimäinen tai vanhin tuumaa että **“Äiti ja isä älkää tapelko”**, se tulee heti ja puhutaan vaikka jostain tv-kohtauksesta ihan sama mistä. Joku on vetäny fillarilla päin liikennemerkkiä tulee, että nauretaan kippurassa sitte. Mutta kun joutuu puhuu kovemmalla äänellä niin. Se on **heti, ku ääntä korottaa, koska ne tietää mitä on ollu**, aika pitkälle tietää mitä on tapahtunu, kumminki ni.

T: Sillai herkistyny sille.

R: Nii, eikä se, kun **ääni nousee, niin sillon se on niinku tappelun merkki**. Vaikka se ois niinku myönteinen äänen nousu.

Isä tunnisti väkivallan vaikutuksena lapsissa herkistymistä voimakkaalle puheelle: hän tunnisti äänen korottamisen toimivan lapselle merkinä väkivallasta. Isä myös tunnisti, että hänen väkivallan käyttönsä on vaikuttanut siihen, millä tavoin lapset toimivat arkisissa ja täysin vaarattomissakin tilanteissa. Isä ymmärsi, että lapsen herkkä reagointi väkivallan merkkeihin ja tämän ottama rooli tilanteiden selvittäjänä oli seurausta siitä, että lapsi pelkää tilanteen kärjistymistä ja pyrkii estämään tämän. Isä ymmärsi lasten olevan tietoisia väkivallasta eikä sivuuttanut näiden osallisuutta tilanteissa.

Ote 2

Isä tunnistaa väkivallan käyttönsä vaikuttaneen siihen, millaisia käytösmaalleja lapsi häneltä omaksuu. Otteessa isä kertoo tilanteesta, jossa lapsi on ollut väkivaltainen äitiä kohtaan ja pohtii, onko lapsen

oireilu ja ongelmakäyttäytyminen hänen väkivallastaan johtuvaa tai malliopittua. Isä on ollut väkivaltainen sekä lasta että lapsen äitiä kohtaan.

T1: Onks sulla ollu tiukkoja tilanteita tän lapsen kanssa?

R: On, on ollu itse asiassa. Mä voin kertoo siitä enemmän eli täs oli lapsen äidin ja lapsen, et se tota, et se oli lyöny, **lyöny äitiään** pari kertaa ja sit se oli niiku **uhkaillu** sitä, että lyökö vielä lissää että, se oli se äidin uus mies, sitte pistäny sen pojan, pojan siihe niiku kenttää sillai et se ei enää pystyis tekemää mittää.

T1: Nii et se oli ollu sitte iha väkivaltane, sen pojan taholta ja

R: Oli, oli joo.

T2: No, mitä sä aattelit ku sä kuulit tosta?

R: No, kyllä se taas tuli sellane epämiellyttävä olo sillain, että mistähän se on tommoset **käytösmallit oppinu** tai että. Lapsen äiti sano kyllä et se pyörii kyllä nii epämäärästen poikien kanssa nykyää, että ei se välttämättä niinku oo sitte mistää mun tekemisestä tai sanomisesta kiinni että. Sehän nyt on jääny, mä en tiä onkse **kokeillu jotai huumeita**, mut ainaki se on **juopotellu** ja sillähän on niiku ihan, se joutuu johoki sellasee erityiskouluun. Semmoseen johonki ryhmään missä sit sen toimintaa seurataan et onks sil niiku joku niiku joku tämmönen diagnosoitava ongelma, tai jotai et se on niiku niin, **iha out of control** se mies nykyää että. Se oli aika hassuu et lapsen äiti tavallaa niiku helpotti mun sitä sellasta mun syyllisyudentunnetta se sano, ettei se välttämättä liity kyllä mun tekemisiin suoranaisesti millää lailla.

Otteessa tuli esille, kuinka isä tunnisti oman väkivallan käyttönsä voineen vaikuttaa siihen, millaisia toimintamalleja lapsi oli oppinut. Isä ei tuonut selkeästi esille oman väkivallan ja lapsen toimintamallien välistä yhteyttä, mutta piti sitä yhtenä mahdollisuutena. Isä myös tunnisti lapsen muun oireilun, kuten päihteiden käytön ja rajattomuuden, mutta ei liittänyt näitä suoranaisesti omaan väkivaltaisuu-teensa. Otteessa esiintyy samanaikaisesti vastuunsiirtoa ja vaikutusten tunnistamista.

3.1.5 Luottamuspuola (2 kpl)

Isät tunnistivat väkivallan käyttönsä vaikuttaneen lapsen luottamukseen isää kohtaan. Aineisto-otteita löytyi yhteensä kaksi. Luottamukseen liittyen tunnistaminen oli aineistossamme heikkoa: vaikutukset luottamukseen tulivat ilmi, mutta tunnistaminen oli puutteellista ja vaikutukset nousivat esille ainoastaan terapeutin kysyessä niistä suoraan.

Ote 1

Isä ja terapeutti keskustelevat kuritustilanteesta, jossa isä käytti fyysistä väkivaltaa lapseen. Terapeutti johdattelee kysymyksellään isän pohtimaan, miten tämä on vaikuttanut isän ja lapsen väliseen luottamukseen.

T: Mitä sä luulet montako prosenttia semmosesta **luottamuksesta** on jäljellä tällä hetkellä?
R: Ei yhtään.
T: Nolla?
R: Ei yhtään, koska sen äitikin on niinku vaikuttanu häneen.

Isä tunnisti väkivallan vaikuttaneen lapsen luottamukseen häntä kohtaan. Keskustelussa terapeutin suljettu kysymys ohjasi isän pohtimaan lapsen luottamusta. Isä tunnisti vaikutusten olevan voimakkaita kuvaamalla, ettei lapsi luota isään lainkaan. Ristiriitaista on se, että isä yhdisti luottamuksen menettämisen äidin toimintaan, eikä pelkästään omaan väkivaltaisuuteensa siirtäen vastuuta väkivallan vaikutuksista äidille. Keskustelun perusteella oli kuitenkin selvää, että luottamuksesta puhutaan isän väkivallan yhteydessä.

Ote 2

Terapeutti ohjaa isän pohtimaan lapsensa luottamusta isää kohtaan. Isä on ollut väkivaltainen lapsiaan kohtaan.

T: Mitä sä luulet, et tuota niin, ajatteleeko vaimosi mitään siitä, että **luottaako** poika sinuun tällä hetkellä yhtään enempää kuin esimerkiksi puoli vuotta sitten?
R: Jaa. Sanotaan näin, että **pikkuhiljaa**. Tai siis mähän nyt en, niin. No kyllä mitä ollaan keskusteltu vaimon kanssa niin näin on, että on tullut semmosta.

Aineisto-otteesta voidaan tulkita, että isä tunnisti lapsen luottamuspulan liittyvän väkivallan käyttöönsä tätä kohtaan, sillä keskustelu liittyi lapseen kohdistuvan väkivallan seurauksiin. Isä tunnisti väkivallan vaikutuksena lapsensa luottamuksen heikentyneen. Vaikka isä arveli lapsen kuitenkin luottavan häneen, toi hän puheessaan selkeästi esiin väkivallan vaikuttaneen luottamussuhteeseen heikentävästi. Isä toi esiin, kuinka luottamus korjaantuu hitaasti ja tunnisti luottamuksen olleen heikompaa silloin, kun hän oli kohdistanut lapseen väkivaltaa. Vaikutukset tuotiin esiin ryhmäkeskustelussa terapeutin kysymyksen aloitteesta.

3.1.6 Turvattomuus ja varuillaan olo (2 kpl)

Isät nostivat ryhmässä esille myös vaikutuksina lasten turvattomuuden ja varuillaan olon. Otteita, joissa tunnistettiin turvattomuutta ja varuillaan oloa, löytyi yhteensä kaksi kappaletta. Seuraavissa aineisto-otteissa isät tunnistivat, kuinka väkivalta oli vaikuttanut lapseen ja heidän väliseen suhteeseen siten, että lapsi ei kokenut isää turvallisena ja oli varuillaan. Varuillaan olon ja turvattomuuden

kokemukset nousivat keskustelussa esiin eri tavoin: toinen terapeutin aloitteesta (Ote 1) ja toinen spontaanisti (Ote 2).

Ote 1

Terapeutti ja isä keskustelevat väkivaltatilanteesta, jossa isä kohdisti kuritusväkivaltaa lapseen. Terapeutti kysyy isältä lapsen turvallisuuden kokemuksesta.

T: Mitä sä luulet pitääkö sun poika sua 100% **turvallisena** tänä päivänä?

R: Eei.

Aineisto-otteesta voidaan tulkita, että isä tunnisti lapsen turvattomuuden liittyvän väkivallan käyttöönsä tätä kohtaan, sillä keskustelu liittyi lapseen kohdistuvan väkivaltatilanteen kuvailuun. Isä tunnisti väkivallan vaikuttaneen myös isä-lapsi-suhteeseen turvattomuutena. Isä ei nostanut lapsen kokemusta spontaanisti esille, vaan vastasi terapeutin kysymykseen lapsen turvallisuuden kokemuksesta. Vaikka isä tunnisti lapsen turvattomuuden, hän ei jatkanut keskustelua aiheesta, ja tunnistaminen jäi niukaksi.

Ote 2

Isä on suunnitellut puhuvansa lapsen kanssa tapahtuneesta, jossa oli väkivaltainen lasta kohtaan. Hän kertoo kuitenkin odottavansa sopivaa hetkeä aiheen puheeksi ottamiselle.

T: Helpottaako siinä aika vai vai onko se vaikeempaa ajan kanssa ottaa sitä puheeksi sitä tilannetta?

R: Tota nii, tai no voi olla et täs vaiheessa ainaki, koska poika on aika vielä semmonen, niinku vähän **takajaloillaan** että, **varuillaan** että, aika ehkä pehmentää.

Isä tunnisti, että väkivalta lasta kohtaan on vaikuttanut lapseen varuillaan olona ja turvattomuutena. Lisäksi isä tunnisti laajemmin, että vaikutukset lapseen ovat pitkäaikaisia ja niiden käsittely vaatii aikaa. Toisin kuin edeltävässä aineisto-otteessa, tässä isä nosti vaikutukset esille spontaanisti. Isä pyrki huomioimaan lapsen varuillaan olon omassa toiminnassaan antamalla lapselle aikaa. Aineisto-otteesta voidaan tulkita, että isä siirsi väkivallan vaikutusten käsittelyn kuitenkin lapsen vastuulle, eikä suoranaisesti ottanut itse vastuuta siitä, miten auttaa lasta väkivaltakokemusten käsittelyssä. Isän tapa odottaa, että lapsen varuillaan olo lievenee ajan kanssa, oli osaltaan passiivinen ja toisaalta lapsen kokemuksen huomioiva.

3.1.7 Fyysiset vaikutukset (1 kpl)

Ainoastaan yhdessä otteessa tunnistettiin väkivallan aiheuttaneen lapselle fyysisiä vaikutuksia. Fyysisten vaikutusten tunnistaminen oli siis aineistossamme vähäisintä.

Ote 1

Seuraavassa otteessa isä kertoo lapsen myöhästelleen useita kertoja, ja tästä rangaistuksena piiskasi lasta.

R: Mä sanoin ((lapselle)) et nyt tehään silleen, että mennään sinne vessaan ja sä riisut vaatteet ja mä annan sulle piiskaa. Että sä opit tästä. Vissiin se keino Suomessa on kielletty vuonna 82 jälkeen tai jotain sinnepäin. Kolme kertaa mä löin sinne peppuun.

T: Tuliko siihen jälki?

R: Tuli jälki. Koska mä löin.

Isä tunnisti fyysisen kuritusväkivallan aiheuttaneen lapselle fyysisiä vammoja. Hän kuitenkin kuvasi väkivaltatilannetta asiakeskeisesti ja puheessa korostui väheksyntä vaikutusten vakavuuden suhteen. Isä ei siis tunnistanut tai huomionnut lapsen kokonaisvaltaista kokemusta ja sivuutti täysin väkivallan emotionaaliset vaikutukset. Fyysiset vaikutukset eivät nousseet esiin spontaanisti, vaan vasta terapeutin kysyessä niistä suoraan.

3.2 Isä ei tunnista väkivallan vaikutuksia tai sivuuttaa ne

Aineistostamme nousi esiin myös tilanteita, joissa isät eivät tunnistaneet omalla väkivallalla olleen vaikutusta lapseen tai isä–lapsi-suhteeseen. Aineisto-otteet, joissa vaikutusten tunnistamista ei tapahtunut, olivat sellaisia, joissa isälle tarjottiin käydyssä keskustelussa mahdollisuus nostaa esiin lapsen kokemus väkivallasta, mutta isä ei reagoinut tähän. Aineisto-otteissa isä ei siis pelkästään jätä mainitsematta tunnistamiaan vaikutuksia, vaan otteista tulee ilmi, ettei isä ole tunnistanut väkivallan vaikutuksia, vaikka tälle on aktiivisesti tarjottu tilaisuus niiden esille tuomiseen. Kaikki nämä otteet koskivat lapsen kohdistuvaa väkivaltaa ja jonkin tietyn väkivaltateon käsittelyä.

Väkivallan vaikutusten tunnistamatta jääminen oli kuitenkin hyvin eritasoista: osa ymmärsi väkivallan olleen väärin, kun taas osa ei huomionnut lainkaan lasta puheessaan. Näissä otteissa isät sivuuttivat tai vähättelivät väkivallan vaikutuksia lapseen tai suhteeseen, korostivat tilanteissa

omia tunnekokemuksiaan tai eivät tunnistanee käyttäytymistä väkivallaksi. Yhteisenä piirteenä näissä otteissa korostui isän heikko mentalisaatio lapsen tunnetiloja tai kokemusta kohtaan.

3.2.1 Vaikutusten sivuuttaminen (3 kpl)

Seuraavissa otteissa isät sivuuttivat väkivallan vaikutukset lapseen ja isän ja lapsen suhteeseen, eivätkä tuoneet esiin lapsen kokemusta. Tämän kategorian otteita löytyi yhteensä kolme kappaletta.

Ote 1

Isä ei tunnista väkivaltansa vaikutusta lapseen tai isän ja lapsen suhteeseen. Hän kertoo kuritustilanteesta, jossa kohdisti fyysistä väkivaltaa lapseen. Isä ja terapeutti keskustelevat siitä, millaisia seurauksia väkivallalla on ollut luottamukseen.

T: Ei puhuta nyt äidistä mitään vaan puhutaan ihan siitä sun kolmesta lyönnistä ja **luottamuksesta**. Että minkä verran se, vetikö se sen välittömästi nollaan. Onko tässä välissä tapahtunu jotaki muuta kuin aikuisten välisiä riitoja?

R: Kyllä, kyllä mejän suhteet oli **silti ihan ihan ok**. Kyllä mä tiesin, että olin tehny virheen ja mä oon pyytänyt häneltä anteeks. Se ongelma on se, että hän muistaa sen ja hänen äiti muistuttaa siitä koko ajan. Että että **mä oon tehny sitä ja tätä ja kun niillä on traumoja ja sitä ja tätä**. Totta kai sille lapselle jää se asia. Mutta en mä voi ikuisuuteen pyytää anteeksi tätä tekoa. En mä voi. Mä lope- tin yks päivä koska mä en nää niinku mitään järkeä siinä. Mä kerroin ja kerroin uudestaan ja uudestaan, mä en, nyt riittää. Mä oon pyytäny anteeks, mä oon tehny minun osuuden, nyt se on teijän, ainaki sen äidin, hänen asia antaako mulle anteeks vai ei.

Otteessa isä sivuutti lapsen kokemuksen ja vähätteli väkivallan vaikutusta lapseen ja suhteeseen. Terapeutti nosti esille väkivallan vaikutukset lapsen ja isän väliseen luottamukseen, mutta isä ei tarttunut tähän puheessaan. Vaikka isä osaltaan ymmärsi väkivallan olleen väärin kertomalla, miten “lapselle jää se asia”, hän ei kuitenkaan tuonut esille, mitä vaikutuksia teoilla oli hänen ja lapsensa suhteeseen. Isä kuvasi suhteen olevan ”silti ihan ok”. Sen sijaan, että isä pohtisi väkivallan vaikutuksia lapseen, hän suhtautui tapahtumiin yksioikoisesti ja vastuuttomasti, eikä lapsen kokemuksen huomioimista tapahtunut. Tekojen vaikutusten sivuuttaminen tuli esille myös siinä, miten isä oletti anteeksipyyntönsä hyvittävänsä väkivaltansa. Nämä havainnot osoittavat, että aito ymmärrys väkivallan vaikutuksista jäi puutteelliseksi.

3.2.2 Keskittyminen omaan kokemukseen (2 kpl)

Seuraavissa otteissa isät eivät tunnistanee väkivallan vaikutuksia lapseen tai suhteeseen, vaan keskittyvät pelkästään oman kokemuksensa kuvaamiseen. Tämän kategorian otteita löytyi yhteensä kaksi kappaletta.

Otteet 1 ja 2

Seuraavissa otteissa isät kertovat yksityiskohtaisesti kuritustilanteista, joissa kohdistivat fyysistä väkivaltaa lapseen. Otteissa terapeutti yrittää kääntää keskustelun myös lapsen kokemukseen.

T: Kumpi siinä tilanteessa oli jotenki enemmän pois toltaan? Rauhottaja vai rauhotettava? Rankaisija vai rangaistava?

R: Siinä tilanteessa, voisitko toistaa sen kysymyksen?

T: Kumpi oli enemmän jotenki pois toltaan tai hermostuneempi?

R: **Tottakai minä olin.**

R: Totta kai heti kun mä löin kolmannen kerran tuli semmonen niinkun vitsi mitä mä oon tehny.

T: Sillä kolmannella lyönnillä?

R: Joo.

T: Mikä siinä oli erilaista siinä kolmannessa lyönnissä?

R: Poika yritti väistää sitä ja **mulle tuli niin paha olo**, että vitsi mitä mä oon tehny. Ja kaduin sitä tekoa samantien, eli mua alko kaduttaa. Se on se oikea syy miks mä oon. Mutta sen jälkeen mä en oo käyttäny sitä keinoa hänen kanssa. Koska ei kenenkään tarvinnut tulla sanomaan mitään, mä tiesin että se oli väärin.

Isät keskittyivät puheessaan ainoastaan omiin tuntemuksiinsa ja kokemuksiinsa väkivaltatilanteissa. He ohittivat täysin lapsen kokemuksen, eivätkä asettuneet lapsen asemaan. Näin tapahtui siitä huolimatta, että terapeutit pyrkivät aktiivisesti kääntämään keskustelun koskemaan myös lapsen kokemusta ja läsnäoloa tilanteissa. Ensimmäisessä otteessa isä korosti vastauksellaan ja sanavalinnallaan "totta kai", kuinka itse oli tilanteessa lasta järkyttyneempi. Toisessa otteessa isä kertoi ainoastaan omasta pahasta olostaan, vaikka lapsi osoitti toiminnallaan selkeästi kärsivänsä. Siitä huolimatta, että isä ymmärsi toimineensa tilanteessa väärin, hän ei tuonut esiin lapsen kokemusta.

3.2.3 Käyttäytymistä ei tunnisteta väkivallaksi (2 kpl)

Seuraavissa otteissa isät eivät tunnistanee käyttäytymistä väkivallaksi. Väkivallan vaikutuksia ei ollut mahdollista tunnistaa, sillä isät eivät ymmärtäneet käyttäytymisen olevan väkivaltaa. Tämän kategorian otteita löytyi kaksi kappaletta.

Ote 1

Ryhmäläinen kertoo haastavasta kasvatustilanteesta, jossa ei tiennyt, kuinka toimia. Ryhmäläinen kuvaa tilannetta, jossa oli kinastellut lapsensa kanssa radion käytöstä. Hän on aikaisemmin ollut väkivaltainen lasta kohtaan kasvatustilanteissa. Toinen ryhmäläinen ottaa kantaa tähän tarinaan ja antaa ehdotuksen siitä, miten tämä voisi jatkossa toimia vastaavanlaisessa tilanteessa. Myös terapeutti liittyy keskusteluun yrittäen tuoda esille, että tällainen toiminta on väkivaltaa.

R: Sit seuraavan kerran silleen et pistät itelles korva, kuulosuojaimet, eiköhän me poika kuunnella vähän musiikkia, pistät niin ämyrit täysille, että pellit tutisee, sano sitte ku ei kuunnella, sanot vaa ite että MITÄH.

T: Miten R eiks toi olis et jos sä paat toisen korville kovaäänisiltä paat kovalle kuulumaan **niin eiks se ois väkivaltaa?**

R: No miten sen nyt ottaa. Ei ainakaan satuta sillon.

T: Niin mutta jos sä pakotat toisen kuuntelemaan sillai kovaa musiikkia niin eiks sitä voi sanoa, että se ois aika väkivaltaista käyttäytymistä?

R: No, itehän se ((lapsi)) on halunnu sitä.

T: Tai jos se on sitä vähän samaa mitä R2 ((toinen ryhmäläinen)) on tehny aikasemmin sitä, että hän on syöttäny mansikoita kun poika halus mansikoita syödä niin hän syötti niitä joka oli aivan siis, sitä varten hän on tullu tänne ryhmään.

R: Voi tulla aika kylläseks kun oikeen syö niitä ((naurahten)).

Otteessa tuli esille, kuinka isä ei ymmärtänyt ehdottamansa toimintatavan olevan väkivaltaa. Tällöin hän ei myöskään tunnistanut toiminnan vaikutusta lapseen tai isän ja lapsen suhteeseen. Otteessa tuli ilmi sekä fyysisen että henkisen väkivallan piirteitä. Terapeutti yritti puuttua tilanteeseen ja tuoda esiin, kuinka toiminnassa on kyse väkivallasta. Isä ei tästä huolimatta ymmärtänyt ehdottamaansa toimintaa väkivallaksi, vaan perusteli ja oikeutti väkivallan käyttöönsä lapsen käytöksellä “itehän se (lapsi) on halunnu sitä”. Otteessa tuli esille myös isän henkinen vallankäyttö ja alistaminen – isä halusi antaa lapselle opetuksen tämän käytöksestä. Isän puheessa välittyi huvittuneisuus ja kummak-sunta tekojen vääryyttä kohtaan, mikä osoitti välinpitämättömyyttä lasta kohtaan ja heikkoa kykyä toisen näkökulman huomiointiin. Isä väheksyi lapsen kokemaa kärsimystä väkivaltatilanteesta vit-sailemalla tämän kokemuksista “Voi tulla aika kylläseks kun oikeen syö niitä”.

Ote 2

Ryhmäläinen tuo esille, kuinka hänellä on ollut haasteellinen viikko lapsen kanssa. Toinen isä tuo tähän liittyen esille näkemyksiään kuritusväkivallan käytöstä ja sen oikeuttamisesta kasvatukseen.

T: Tekikö missään vaiheessa tiukkaa, kävikö mielessä ((fyysisen väkivallan käyttö))?

R1: Kyyllä joo, jotain semmosia, että pieniä hetkiä niiku kun ei poika vaan anna periksi ni tekee mieli rutistella.

R2: Jos ei puhe tehoo, tää on **kummalliseks menny tää maailma ku ei millään lailla saa kurittaa** että

T: **Joo se on ihan laki ja sen on tän ryhmän periaate myös, että ei käydä kimppuun.**

R2: Kyllähän jonkunlainen kuri täytyy olla että, maailmassa saa olla kuka vaa ja mite vaa, että kyl on menny vähä ihmeelliseks.

T: Mutta kuri ja kiinni käyminen ei oo sama asia.

Otteessa tuli esille, kuinka isä ei ymmärtänyt fyysisen kurittamisen olevan väkivaltaa, eikä tällöin tunnistanut sen vaikutusta lapseen tai isän ja lapsen suhteeseen. Isä otti kantaa toisen ryhmäläisen ajatuksiin ja puolusti kuritusväkivallan käyttöä. Isä oikeutti väkivallan käytön tilanteissa, joissa lapsi ei käyttäydy toivotulla tavalla. Vaikka terapeutti puuttui aktiivisesti isän väkivaltapuheeseen, muutosta isän näkemyksessä ei tapahtunut. Isän puheessa välittyi väheksyntä väkivaltaa, siitä aiheutuneita seurauksia ja lapsen kokemusta kohtaan.

3.3 Vaikutusten esille tuleminen ryhmäkeskustelussa

Tutkimustuloksenamme havaitsimme, että vaikutusten tunnistaminen nousi ryhmäkeskustelussa esiin sekä spontaanisti isien aloitteesta että terapeutin ohjaamana. Tunnistamisessa oli tässä suhteessa eroavaisuuksia eri kategorioiden välillä: Vihan ja anteeksiantamattomuuden, pahoinvoinnin sekä haitallisten opittujen toimintamallien tunnistaminen nousi ryhmäkeskustelussa esiin vain spontaanisti, kun taas luottamuspulan tunnistaminen ainoastaan terapeuttien aloitteesta. Pelon sekä turvattomuuden ja varuillaan olon kohdalla tunnistaminen taas nousi esiin molempien aloitteesta. Tunnistamisen tavat ovat merkittynä kategorioittain Taulukossa 2. Tutkimuksessa havaitsimme isien tunnistaneen vaikutuksia voimakkaammin lapsessa kuin isän ja lapsen välisessä suhteessa. Osa isistä tunnisti väkivallan vaikutukset lapseen samaistumalla tähän omien lapsuudenkokemustensa kautta. Isät käsittelivät väkivallan vaikutuksia lapseen varsin suppeasti, eikä vaikutusten laajuutta, omia vaikutusmahdollisuuksia tai vaihtoehtoisia toimintatapoja pohdittu juurikaan. Tutkimuksessamme havaitsimme, että isät

toivat heikosti esille eri väkivallan muotojen vaikutuksia. Ainoastaan yhdessä otteessa isä vertasi väkivallan eri muotojen vahingollisuutta ja vaikutuksia lapseen ja toi esille, kuinka henkisen väkivallan vaikutukset ovat olleet vahingollisimpia.

Taulukko 2: Vaikutusten esille tuleminen ryhmäkeskustelussa

Tunnistettu vaikutus	Spontaani	Terapeutin aloitteesta	Yhteensä
Pelko	4	3	7
Viha ja anteeksiantamattomuus	5	-	5
Pahoinvointi	4	-	4
Opitut haitalliset toimintamallit	3	-	3
Luottamuspula	-	2	2
Turvattomuus ja varuillaan olo	1	1	2
Fyysiset vaikutukset	-	1	1

4 POHDINTA

Tutkimuksen tavoitteena oli tarkastella tunnistettuja väkivallan vaikutuksia ja tilanteita, joissa vaikutukset jäivät tunnistamatta. Tutkimus kuvasi, miten väkivaltaa käyttäneet isät kuvasivat tunnistamiaan väkivallan vaikutuksia ryhmäinterventiossa. Päätuloksena havaitsimme, että isät tunnistivat väkivallan käyttönsä vaikutuksia lapseen ja isä–lapsi-suhteeseen, mutta keskustelu vaikutuksista oli aineistossamme tästä huolimatta vähäistä. Kun ryhmässä keskusteltiin väkivallasta, se harvemmin liittyi lapsiin tai heille aiheutuneisiin vaikutuksiin. Toisella tutkimuskysymyksellämme tutkimme, millaisia vaikutuksia isät tunnistivat väkivallallaan olleen lapselle. Havaitsimme, että isät tunnistivat moninaisia vaikutuksia lapseen ja isä–lapsi-suhteeseen: pelkoa, vihaa ja anteeksiantamattomuutta, lapsen pahoinvointia, haitallisia toimintamalleja, haasteita luottamuksessa, turvattomuutta ja varuillaan oloa sekä fyysisiä vaikutuksia.

Kolmanneksi tarkastelimme, millä tavoin vaikutusten tunnistaminen tuli esiin ryhmäkeskustelussa. Isät toivat esiin väkivallan vaikutuksia ryhmäkeskustelussa sekä spontaanisti eli omasta aloitteesta että terapeutin aloitteesta. Vaikutuksia tunnistettiin myös peilaamalla lapsen kokemusta omiin lapsuudenkokemuksiin väkivallasta. Lisäksi yhdessä otteessa isä nosti väkivallan vaikutuksen esiin välittömästi sen jälkeen, kun toinen ryhmäläinen oli keskustellut väkivaltansa vaikutuksista lapsiinsa. Tutkimuksessamme nousi esille myös tilanteita, joissa isät eivät tunnistaneet väkivallalla olleen vaikutusta lapseen. Otteet olivat sellaisia, joissa isälle tarjottiin käydyssä keskustelussa mahdollisuus nostaa esiin lapsen kokemus väkivallasta, mutta tunnistamista ei siitä huolimatta tapahtunut. Viimeisenä tutkimuskysymyksenä tarkastelimme, millaisia tilanteet olivat, joissa isät eivät tunnistaneet väkivallan vaikutuksia. Havaitsimme, että näissä tilanteissa isä sivuutti lapsen kokemuksen, ei ymmärtänyt käytöstään väkivallaksi tai keskittyi vain oman tunnekokemuksensa korostamiseen.

Tutkimuksemme päätulosta vaikutusten tunnistamisesta tukee aiemmat havainnot aiheen tutkimuksista (Carnevale ym., 2020; Bourassa ym., 2017; Rothman ym., 2007). Havaitsimme tutkimuksessamme, että vaikutuksia tunnistettiin sekä lapseen että isän ja lapsen suhteeseen, mutta lasten osallisuuden huomiointi ja keskustelu vaikutuksista oli vähäistä. Tuloksemme vaikutusten tunnistamisesta ovat yhteneväiset Rothmanin ja kumppaneiden (2007) sekä Bourassan ja kumppaneiden (2017) tutkimusten kanssa, joissa raportoitiin isien tunnistaneen kielteisiä vaikutuksia sekä lapseen että isän ja lapsen väliseen suhteeseen. On tosin huomioitava, että kyseisissä tutkimuksissa vaikutusten raportointi ei tapahtunut osana hoidollista keskustelua kuten omassa tutkimuksessamme, vaan

erillisissä haastatteluissa tai kyselyissä. Tutkimuksemme siis vahvasti aikaisempia tutkimustuloksia (Rothman ym., 2007; Bourassa ym., 2017) myös luonnollisessa kontekstissa tapahtuvan ei-strukturoidun keskustelun osalta. Vaikka vaikutuksia lapseen on toisaalta tunnistettu, on useissa tutkimuksissa havaittu lasten osallisuuden tai läsnäolon jäävän usein näkymättömäksi väkivaltatilanteista keskusteltaessa (Carnevale ym., 2020; Veteläinen ym., 2013). Tutkimukset vahvistavat omia havaintojamme siitä, miten keskustelu lasten osallisuudesta sekä väkivallan vaikutuksista lapseen oli aineistossamme vähäistä. Vaikka ryhmäläiset keskustelivat väkivallasta, se harvemmin liittyi lapseen tai lapsille aiheutuneisiin vaikutuksiin. Voidaan siis pohtia, onko lasten osallisuuden huomiointi osana ryhmän työskentelyä riittävää.

Lisäksi havaitsimme tutkimuksessamme isien tuoneen esiin voimakkaammin vaikutuksia lapseen kuin isän ja lapsen väliseen suhteeseen. Havainto oli yllättävä ja se tarjoaa uutta näkökulmaa väkivallan vaikutusten tunnistamisesta, sillä tuloksemme poikkeaa aiempien tutkimusten havainnoista. Aiemmissä tutkimuksissa on havaittu, että jopa noin puolet isistä toi esille kielteiset vaikutukset isän ja lapsen suhteeseen (Bourassa ym., 2017; Rothman ym., 2007), kun taas omassa tutkimuksessamme vaikutuksia suhteeseen tunnistettiin niukasti. Kiinnostavaa on, kuinka haastatteluissa myös lapset itse kuvaavat väkivallan vaikuttaneen merkittävästi suhteeseen isän kanssa (Øverlien, 2013; Warwick ym., 2019). Myös näiden tutkimusten osalta tulee huomioida, että vaikutusten arviointi tapahtuu haastattelussa, eikä osana luonnollista keskustelua. Näiden havaintojen pohjalta voidaan kuitenkin pohtia, näkevätkö aineistomme isät itse väkivallan käyttönsä vaikutusta isän ja lapsen suhteen kannalta yhtä merkittävänä ja vaatiiko vaikutusten arviointi suhteen kannalta terapeutin tai haastattelijan aktiivista otetta näkökulman esiin tuomiselle.

Tutkimuksessamme isät tunnistivat väkivallalla olleen moninaisia vaikutuksia lapseen tutkimuskirjallisuutta mukailien (Bourassa ym., 2017; Rothman ym., 2007). Tutkimuksessamme isät toivat useimmiten esiin väkivallan aiheuttaneen lapselle pelkoa. Tutkimustulos on yhteneväinen Bourassan ja kumppaneiden (2017) tutkimuksen kanssa, jossa pelko oli niin ikään yleisin tunnistettu vaikutus. Vaikka tutkimuksessamme isät tunnistivat väkivallan aiheuttaneen pelon ohella lähes yhtä usein vihaa ja anteeksiantamattomuutta, nämä jäivät pelkoa vähemmälle huomiolle muissa tutkimuksissa (Bourassa ym., 2017; Rothman ym., 2007). Pelon ja vihan runsas tunnistaminen tutkimuksessamme on kiinnostavaa, sillä nämä nousivat keskeisiksi vaikutuksiksi myös tutkimuksissa, joissa tarkasteltiin lasten omia kokemuksia väkivallasta ja sen vaikutuksista (Allen ym., 2003; Ornduff & Monahan 1999; Øverlien, 2013; Warwick ym., 2019). Voidaan siis tulkita, että tutkimuksemme isät ovat ryhmäintervention luonnollisessa keskustelussa pystyneet tavoittamaan väkivaltaa kokeneiden lasten aitoja kokemuksia.

Myös muut tutkimuksessamme tunnistetut vaikutukset ovat pääosin linjassa aikaisemman tutkimuksen kanssa. Isien tunnistamia lapsen pahoinvointia, haitallisia toimintamalleja sekä turvattomuutta ja varuillaan oloa on tunnistettu myös aikaisemmassa tutkimuksessa (Bourassa ym., 2017) samoin kuin fyysisiä vaikutuksia (Rothman ym., 2007). Tutkimuksessamme tunnistettu luottamuspuola oli ainoa väkivallan vaikutus, joka ei noussut esiin vaikutusten tunnistamista eikä lasten omia kuvauksia koskevissa tutkimuksissa. Sen sijaan koulusuoriutumisen haasteita on tunnistettu aiemmassa kirjallisuudessa (Bourassa ym., 2017; Rothman ym., 2007), kun taas omassa tutkimuksessamme aihe jäi vähälle huomiolle. Ainoastaan yhdessä keskustelussa isä toi esiin lapsen haasteet koulussa, muttei kuitenkaan liittänyt niitä suoraan käyttämäänsä väkivaltaan. Tulee kuitenkin huomioida, että koulusuoriutumisen heikkoon huomiointiin on voinut vaikuttaa se, että tutkimuksemme lapset olivat iältään varsin nuoria. Isien väkivallan vaikutusten tunnistamista voidaan tarkastella myös niiden ajallisen esiintyvyyden valossa. Tutkimuksessamme isät tunnistivat enemmän väkivallan välittömiä vaikutuksia, kuten pelkoa, vihaa ja pahoinvointia. Viiveellä esiintyviä väkivallan vaikutuksia, kuten luottamuspuolaa, turvattomuutta ja varuillaan oloa tunnistettiin taas vähemmän. On siis mahdollista, että isille välittömien vaikutusten tunnistaminen on helpompaa verrattuna ei-välittömiin vaikutuksiin, jotka voivat ilmetä pidemmällä aikavälillä. Voidaankin pohtia, onko viiveellä esiintyviä vaikutuksia haastavampaa yhdistää omaan väkivaltatekoon.

Tutkimustuloksestamme havaitsimme, että isät toivat esiin väkivallan vaikutuksia lapsen tai isän ja lapsen väliseen suhteeseen sekä spontaanisti eli oma-aloitteisesti että ei-spontaanisti eli terapeutin aloitteesta. Havaintoja ei-spontaanista tunnistamisesta tukee Carnevalen ja kumppaneiden (2020) tutkimuksessa esiin noussut havainto siitä, miten lasten osallisuutta väkivaltatilanteisiin ei tuoda esiin kuin vasta ammattilaisen siitä kysyessä. Samoin Veteläinen kumppaneineen (2013) havaitsivat isien liittävän harvoin lapsiaan väkivaltapuheeseensa. Tutkimustuloksestamme havaitsimme, että tunnistettujen vaikutusten esiin tuonnissa oli eroavaisuuksia eri kategorioiden välillä. Vihaa ja anteeksiantamattomuutta, pahoinvointia sekä haitallisia opittuja toimintamalleja tuotiin esiin vain spontaanisti. Luottamuspuolaa isän ja lapsen välillä taas tuotiin esiin ainoastaan terapeutin siitä kysyessä. Luottamuspuola nähdään vahvasti isän ja lapsen suhteeseen liittyvänä tekijänä, jolloin voidaan pohtia, onko spontaani vaikutusten tunnistaminen ja esiin tuonti haastavampaa isä-lapsi-suhteen kuin lapsen kohdalla. Tutkimuskentällä eri vaikutusten tunnistamisen tapoja ei ole kartoituksemme mukaan aikaisemmin tutkittu, joten tutkimustuloksimme ei pystytä peilaamaan tutkimuskirjallisuuteen.

Tulkitsimme, että vaikutusten esiin tuonnin tapa mahdollisesti viittaa siihen, millä tavoin tunnistaminen on tapahtunut. Tilanteet, joissa vaikutus tuodaan esiin spontaanisti, sisältävät oletuksen siitä, että isä myös tunnisti tämän vaikutuksen oma-aloitteisesti. Vastaavasti tilanteissa, joissa

vaikutukset nousevat esiin terapeutin aloitteesta, voidaan tulkita isän myös tunnustaneen vaikutuksen vasta tällöin. Tästä syystä terapeuttien roolin ja työskentelyn tarkastelu on tärkeää. Terapeutin aktiivinen ote ja vaikutusten esille nostaminen voidaan nähdä keskeisenä isien väkivallan vaikutusten tunnistamisen kannalta ja laajemmin lasten huomioinnissa, kuten muissakin tutkimuksissa osoitettiin (Carnevale ym., 2020; Veteläinen ym., 2013). Voidaankin pohtia, voisiko strukturoidumpi lasten roolin ja näkökulman puheeksi ottaminen ryhmäinterventioissa kannustaa isiä keskustelemaan myös väkivallan vaikutuksista lapsiin. Toisaalta isiä ei tule nähdä täysin terapeuttien toiminnasta riippuvaisina, sillä vaikutuksista keskustellaan ryhmässä myös isien omasta aloitteesta. Toisten ryhmäläisten pohdinnat kannustivat muita ryhmäläisiä omien ajatustensa ja kokemustensa jakamiseen. Isät toivatkin useammassa otteessa esille tunnustamiaan vaikutuksia toisten puheenvuorojen pohjalta. Tekijäryhmä voidaan siis nähdä ainutlaatuisena kontekstina väkivallan vaikutusten tunnistamiselle, sillä sekä terapeuttien että muiden osallistujien esille tuomat näkökulmat tarjoavat mahdollisuuden oman käyttäytymisen uudelleenlaiseen tarkasteluun.

Tutkimuksessamme nousi esiin, miten vain muutamassa otteessa isät tunnustivat väkivallan vaikutuksen lapsen peilaamalla lapsen kokemusta omiin väkivaltakokemuksiinsa lapsuudessaan. Sama ilmiö havaittiin myös Stanley ja kumppaneiden (2012) tutkimuksessa, jossa pieni osa isistä yhdisti lapselle aiheutuneet vaikutukset niin ikään omiin lapsuuden väkivaltakokemuksiinsa. Voidaan siis olettaa, että aineistomme isät, jotka tunnustivat vaikutukset samaistumalla, kykenivät mentalisoimaan lapsen kokemusta. He tavoittivat, miltä lapsesta voisi tilanteesta tuntua, sillä olivat itse lapsuudessaan kokeneet väkivaltaa. Lasten näkökulman huomioinnin kannalta olisi hyödyllistä sisällyttää tekijäryhmän työskentelyyn käsittelyä ryhmäläisten lapsuudessa koetusta väkivallasta: omien lapsuudenkokemusten tarkastelu voisi auttaa isiä tavoittamaan oman lapsen kokemusta ja näkökulmaa väkivaltatilanteisiin. Tutkimustuloksen kohdalla tulee huomioida, että valtaosa aineistomme isistä oli kokenut väkivaltaa omassa lapsuudessaan, mutta eivät kuitenkaan tunnustaneet vaikutuksia omien lapsuudenkokemustensa kautta. Mentalisaatio ja lapsen asemaan asettuminen jäivät tutkimuksessamme siis useimpien otteiden kohdalla heikoksi tai puutteelliseksi, samoin kuin Perelin ja Peledin (2008) tutkimuksessa.

Viimeiseen tutkimuskysymykseen vastaten havaitsimme tilanteita, joissa isät eivät tunnustaneet väkivallalla olleen vaikutusta lapseen. Otteet olivat sellaisia, joissa isälle tarjottiin käydyssä keskustelussa mahdollisuus nostaa esiin lapsen kokemus väkivallasta, mutta tunnustamista ei siitä huolimatta tapahtunut. Tarkastelimme, millaisia nämä tilanteet olivat ja havaitsimme, että isät joko sivuuttivat lastensa kokemuksen, eivät ymmärtäneet omaa käytöstään väkivallaksi tai keskittyivät vain oman tunnekokemuksensa kuvaamiseen. Tuloksissa nähdään yhteneväisyyttä Perelin ja Peledin (2008) tutkimuksen kanssa, jossa havaittiin isien sivuuttaneen vaikutukset kokonaan tai suhtautuneen

välipitämättömästi ja väheksyvästi lapsille aiheutuneisiin vaikutuksiin. Kiinnostavaa on, että tutkimuksemme otteissa, joissa isät eivät tunnistanee käytöstä väkivallaksi, oli kyse kuritusväkivallasta. Tuloksemme saa tukea Perelin ja Peledin (2008) tutkimuksesta, jossa niin ikään fyysistä kuritusväkivaltaa ei nähty väkivaltana. Tutkimuksessamme ainoastaan kuritusväkivallan kohdalla isät myös perustelivat ja oikeuttivat toimintaa lapsen ei-toivotulla käytöksellä. Voidaankin pohtia, suhtaudutaanko kuritusväkivaltaan yhä edelleen suotavammin kuin muihin väkivallan muotoihin, vaikka sen vaikutukset lapseen ovat yhtä lailla raadollisia.

Vaikutusten tunnistamatta jäämistä voidaan tarkastella myös mentalisaation osalta. Lapsen kokemuksen sivuuttamisen tai omaan tunnekokemukseen keskittymisen voidaan nähdä liittyvän isän heikkoon mentalisaatioon. Osassa tutkimuksemme otteista isät eivät tunnistanee väkivallan käyttönsä vaikutuksia lapseen tai isän ja lapsen suhteeseen edes terapeutin aktiivisesta yrityksestä huolimatta. Isät eivät siis kyenneet tai halunneet huomioida lapsen erillistä mieltä, tunteita ja kokemusta tilanteessa. Kuten Asen ja Fonagy (2017) artikkelissaan esittävät, haasteet vanhemman mentalisaatiossa voivat johtaa kykenemättömyyteen huomioida lapsen näkökulma. Kun lapsen kokemusta tilanteessa ei ymmärretä, on vaikutusten vakavuuden tunnistaminen myös todennäköisesti puutteellista. Heikolla mentalisaatiolla on osaltaan pyritty selittämään myös väkivallan ylisukupolvista kierrettä (Asen & Fonagy, 2017). Koska suurin osa tutkimuksemme isistä oli kokenut lapsuudessaan väkivaltaa, voidaan pohtia, onko heikolla mentalisaatiolla ollut vaikutusta väkivallan vaikutusten tunnistamatta jäämiseen ja siten ylisukupolvisen väkivallan kierteen säilymiseen.

Tutkimuksemme on tarjonnut näkökulmia kliniseen työskentelyyn väkivallan vaikutusten tunnistamiseen ja lasten huomiointiin liittyen. Väkivallan vaikutusten tunnistaminen nähdään tärkeänä tavoiteltaessa väkivaltaisen käyttäytymisen muuttamista (Fleck-Henderson & Arean, 2004). Vaikutusten tunnistamisen on havaittu vaikuttavan isien pyrkimykseen muuttaa väkivaltaista toimintaansa (Fleck-Henderson & Arean, 2004) ja korjata lapselleen aiheuttamia vahinkoja (Perel & Peled, 2008). Vaikutusten tunnistamisen voidaan siis katsoa nousevan keskeiseen rooliin myös tekijäryhmien toiminnan kannalta, sillä interventoiden tavoitteena on väkivallasta eroon pääsy ja vaihtoehtoisten toimintatapojen omaksuminen. Keskeisenä nähdään myös lasten roolin huomiointi ja lapsille aiheutuneiden vaikutusten strukturoitu tarkastelu osana ryhmän työskentelyä, sillä vaikutusten tunnistamisen on havaittu vaikuttavan isien pyrkimykseen muuttaa väkivaltaista toimintaansa (Fleck-Henderson & Arean, 2004). Tarve lasten huomiointiin on noussut esiin myös uusissa väkivallan tekijäohjelmien eurooppalaisissa standardeissa, joissa lasten huomiointi on sisällytetty osaksi ryhmien työskentelyä (European Network for the Work with Perpetrators of Domestic Violence, [WWP EN], 2023). Uusissa standardeissa vaaditaan toimenpiteitä lapsille aiheutuvien riskien ja haitan huomiointiseksi sekä heidän hyvinvointinsa tukemiseksi.

4.1 Tutkimuksen vahvuudet ja rajoitukset

Tutkimuksemme suurimpana vahvuutena voidaan pitää sen tarjoamaa ainutlaatuista tietoa vain vähän tutkitusta aiheesta. Toisena merkittävänä vahvuutena voidaan pitää aineistomme autenttisuutta sekä sen hankintaan käyttämämme menetelmää: Tutkimuksessamme hyödyntämämme videotallenteet ovat aitoja, väkivallan tekijöille kohdennettuja hoitoryhmän istuntoja. Samoin myös aineisto-otteemme ovat osa ryhmän luonnollista keskustelua. Tutkimusmenetelmämme käytimme havainnointia, jotta kykenimme tarkastelemaan ryhmän työskentelyä ulkoa käsin ja saimme näin autenttimpia tuloksia toisin kuin haastateltaessa osallistujia.

Lisäksi tutkimuksemme luotettavuuden kannalta vahvuutena voidaan nähdä tutkijatriangulaation hyödyntäminen. Denzinin (1978, viitattu Tuomi & Sarajärvi 2018) mukaan tutkijatriangulaatiolla eli useamman tutkijan hyödyntämisellä aineiston havainnoinnissa ja analyysissä, voidaan pyrkiä vähentämään tutkijan subjektiivisten ennako-oletusten merkitystä. Hyödynsimme triangulaatiota ja toteutimme tutkimuksemme parina keskustellen jokaisessa analyysivaiheessa näkemyksistämme ja tulkinnoistamme yhdessä. Pyrimme huomioimaan ennakkokäsityksemme sekä näkemystemme subjektiivisuuden myös hyödyntämällä kokeneiden alan asiantuntijoiden ja tutkijoiden sekä vertaisryhmämme näkemyksiä. Sisällytimme tutkimuksemme jokaiseen vaiheeseen vuoropuhelua asiantuntijoiden ja vertaisryhmämme kanssa, mikä mahdollisti analyysimme, havaintojemme sekä johtopäätöstemme tarkastelun sekä tarvittavien muutosten arvioinnin tutkimusprosessimme aikana. Tämä paransi tutkimuksemme luotettavuutta ja tulkintojen objektiivisuutta. Lisäksi meillä on aikaisempaa kokemusta terapiaistuntojen havainnoinnista laadullisessa tutkimuskontekstissa, mitä voidaan pitää etuna oman subjektiivisuutemme huomioinnissa.

Tutkimuksen luotettavuuden kannalta keskeistä on, että tutkija raportoi tutkimusprosessin tarkoin, jotta tutkimus on toistettavissa ja lukijan on mahdollista arvioida tutkimuksen tuloksia (Tuomi & Sarajärvi, 2009). Tutkimuksemme merkittävänä vahvuutena nähdään analyysin vaiheiden tarkka kuvaaminen ja analyysin sekä tulosten yhteyden raportointi. Avasimme yksityiskohtaisesti tutkimusprosessimme jokaisen vaiheen ja käyttämämme menetelmät, jotta tutkimus on mahdollista toistaa ja sen luotettavuutta arvioida. Tutkimuksemme läpinäkyvyyden ja luotettavuuden lisäämiseksi toimme tulososioon esille aineisto-otteita, jotka edustivat havaintojamme. Aineisto-otteiden esille tuomisen avulla lukijan on mahdollista arvioida aineiston ja tulosten yhteyttä sekä johtopäätösten pätevyyttä.

Tutkimuksen yhtenä rajoituksena voidaan pitää sitä, että tutkimuksessamme ei huomioidu kyseessä olevien lasten kokemuksia väkivallan vaikutuksista. Tarkastelimme vaikutuksia siis yksipuolisesta näkökulmasta, emmekä pystyneet vertaamaan isien tunnistamia vaikutuksia lasten omiin kokemuksiin. Hyödynsimme vertailussa tutkimuskirjallisuudessa esitettyjä tuloksia väkivallan vaikutuksista ja lasten omista kokemuksista. Väkivallan vaikutuksia lapsiin on tutkittu paljon, jolloin on mahdollista muodostaa pätevä yleistys siitä, mitä väkivallasta voi lapselle seurata. Tämä ei kuitenkaan poista sitä tosiasiaa, että jokainen väkivaltatilanne ja ihmisen kokemus siitä on yksilöllinen.

Tutkimuksemme yhtenä rajoituksena voidaan pitää sitä, miten tutkimuksemme kattaa rajallisen määrän istuntoja, jolloin se rajoittaa mahdollisuuksia johtaa tuloksistamme laajoja yleistyksiä. Toisaalta tämä ei ole tutkimuksemme tarkoitus, vaan omalla tutkimuksellamme pyrimme lisäämään juuri syvällisempää ymmärrystä väkivallan vaikutusten tunnistamisesta ryhmämuotoisessa interventiossa, mikä ei olisi mahdollista tutkimalla laajaa aineistoa. Tutkimuksemme aineiston osalta voidaan tarkastella pienen otoksen lisäksi myös sen valikoituneisuutta. Valikoimme tutkimukseemme päätyneet istunnot ennakkotietojen pohjalta, joissa tiesimme olevan keskustelua lapsista ja isyydestä. On siis odotettavaa, että valikoinnin seurauksena tutkimuksessamme esiintyi enemmän keskustelua lapsista ja väkivallan vaikutuksista verrattuna ryhmässä tapahtuvaan keskusteluun kokonaisuudessaan. Lisäksi Vaihtoehto väkivallalle -ohjelmaan osallistuneet isät ovat mahdollisesti olleet motivoituneempia ja valmiimpia pohtimaan omaa väkivaltaisuuttaan kuin ei-apua hakeneet, mikä on voinut osaltaan antaa myönteisemmän kuvan vaikutusten tunnistamisesta. Ryhmän osallistujien kohdalla valikointi oli vähäistä, sillä ainut kriteeri otokseemme valikoitumiselle oli se, että ryhmäläisen tuli olla isä. Emme kuitenkaan pitäneet mitään tietynlaista isyyttä poissulkukriteerinä, vaan tutkimme isiä moninaisena ryhmänä riippumatta siitä, mistä suhteesta lapset olivat isän elämään tulleet.

4.2 Jatkotutkimustarpeet

Tutkimuskentällä isiä väkivallan vaikutusten tunnistajina on tutkittu melko niukasti (Rothman ym., 2007) ja aiheesta on osin risteäviä tutkimustuloksia. Aikaisempi tutkimus on painottunut vahvasti haastatteluihin ja kyselyihin, joten oman tutkimusasetelmamme mukainen autenttisen keskustelun tarkastelu olisi keskeinen lisä tutkimuskentälle. Ryhmäinterventioon osallistumisen voidaan kuitenkin katsoa olleen jo ensimmäinen askel muutosprosessissa: isät ovat todennäköisesti motivoituneem-

pia muutokseen ja valmiimpia pohtimaan omia toimintatapojaan ryhmään sitoutuessaan. Jatkossa olisikin syytä tutkia sitä, miten muissa konteksteissa isät tunnistavat ja tuovat esiin väkivallan käyttönsä vaikutuksia lapsiin ja millä tavoin nämä havainnot mahdollisesti eroavat ryhmämuotoisesta interventiosta.

Jatkotutkimustarpeena nähdään myös väkivaltaa käyttäneiden isien lasten kokemusten tarkastelu. Omassa tutkimuksessamme keskityimme vain isien omiin kuvauksiin tunnistamistaan väkivallan vaikutuksista, mutta emme tarkastelleet lasten kokemuksia tai isien kuvauksien suhdetta lasten kokemuksiin. Jatkossa olisikin syytä tutkia sitä, miten isien tunnistamat vaikutukset suhteutuvat lasten omiin kuvauksiin kokemistaan vaikutuksista ja miten lapset kokevat isiensä ymmärtävän väkivallan käyttönsä vaikutusta heihin. Lasten näkökulmasta kiinnostavaa olisi tarkastella myös sitä, millä tavoin lapsille aiheutuneiden vaikutusten tunnistaminen on yhteydessä isä-lapsi-suhteen laatuun.

Tutkimuksemme tarjosi kiinnostavia havaintoja käytännön väkivaltatyöhön muun muassa siitä, millaisia vaikutuksia isät tunnistavat väkivallalla olleen ja millä tavoin vaikutukset nousevat esiin ryhmämuotoisessa interventiossa. Kuten Fleck-Hendersonin ja Arianin (2004) tutkimuksessa on havaittu, ymmärryksen ja tietoisuuden lisääminen lapselle aiheutuneista vaikutuksista voi toimia motivaattorina isien väkivaltaisen käytöksen muuttamiselle tai avun hakemiselle. Isien väkivaltaisen käytöksen muuttamisen ja väkivaltaryhmien työskentelyn kehittämisen kannalta keskeistä olisikin tutkia sitä, millä tavoin vaikutusten tunnistaminen on yhteydessä käytöksen muuttamiseen ja millainen rooli spontaanilla ja ei-spontaanilla tunnistamisella on tässä muutoksessa.

LÄHTEET

- Ajo, A., Alasaarela, S., Grönroos, S., Holma, J., Kapanen, K., Liikamaa, M., Partanen, T., Tantari-mäki, T. & Wahlström, J. (2005). Lähisuhdeväkivalta – Selitysmallit ja puhetapojen tutkimus. Teoksessa J. M. Holma & J. Wahlström (toim.). Iskuryhmä: Miesten puhetta Vaihtoehto väki-vallalle -ryhmissä. Yliopistopaino.
- Allen, N. E., Wolf, A. M., Bybee, D. I., & Sullivan, C. M. (2003). Diversity of children's immediate coping responses to witnessing domestic violence. *Journal of Emotional Abuse*, 3(1-2), 123-147. https://doi.org/10.1300/J135v03n01_06
- Asen, E. & Fonagy, P. (2017). *Mentalizing Family Violence Part I: Conceptual Framework*. Family Process, 56(1), 6–21. <https://doi.org/10.1111/famp.12261>
- Attila, H., Kesi-Petäjä, M., Pietiläinen, M., Lipasti, L., Saari, J., & Haapakangas, K. (2023). *Sukupuolistunut väkivalta ja lähisuhdeväkivalta Suomessa 2021: Loppuraportti*. Tilastokeskus.
- Bourassa, C., Letourneau, N., Holden, G. W. & Turcotte, P. (2017). Fathers' Perspectives Regarding Their Children's Exposure to Intimate Partner Violence. *Journal of Public Child Welfare*, 11(3), 261–278. <https://doi.org/10.1080/15548732.2016.1275919>
- Callaghan, J. E. M., Alexander, J. H., Sixsmith, J. & Fellin, L. C. (2018). Beyond “Witnessing”: *Children's Experiences of Coercive Control in Domestic Violence and Abuse*. *Journal of Interpersonal Violence*, 33(10), 1551–1581. <https://doi.org/10.1177/0886260515618946>
- Carnevale, S., Di Napoli, I., Esposito, C., Arcidiacono, C. & Procentese, F. (2020). *Children Witnessing Domestic Violence in the Voice of Health and Social Professionals Dealing with Contrasting Gender Violence*. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 17(12), Article 12. <https://doi.org/10.3390/ijerph17124463>
- Edleson, J. L. (1999). *Children's Witnessing of Adult Domestic Violence*. *Journal of Interpersonal Violence*, 14(8), 839–870. <https://doi.org/10.1177/088626099014008004>
- Ellonen, N. (2012). *Kurin alaiset: Lasten ja aikuisten välisten ristiriitojen ratkaiseminen perheissä*. Poliisiammattikorkeakoulu. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-815-241-8>
- European Union Agency for Fundamental Rights. (2014). *Violence against women: An EU-wide survey: Main results*. Luxembourg: Publications Office of the European Union. https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2014-vaw-survey-main-results-apr14_en.pdf
- Fleck-Henderson, A. & Arian, J. C. (2004). *Breaking the Cycle: Fathering After Violence: Curriculum Guidelines and Tools for Batterer Intervention Programs*. <https://doi.org/10.1037/e603072012-001>

- Geprägs, A., Bürgin, D., Fegert, J. M., Brähler, E., & Clemens, V. (2023). *Parental stress and physical violence against children during the second year of the COVID-19 pandemic: Results of a population-based survey in Germany*. *Child and adolescent psychiatry and mental health*, 17(1), 25. <https://doi.org/10.1186/s13034-023-00571-5>
- Holden, G. W. (2003). *Children exposed to domestic violence and child abuse: Terminology and taxonomy*. *Clinical child and family psychology review*, 6, 151-160. <https://doi.org/10.1023/A:1024906315255>
- Holma J. & Laitila, A. (2001). *An alternative to violence: Project principles and methods*. Teoksessa L. Keeler (toim.), *Recommendations of the E.U. Expert Meeting on Violence Against Women*. (s. 157-165). Ministry of Social Affairs and Health.
- Holma, J., Laitila, A., Wahlström, J. & Sveins, P. (toim.). (2005). *Miehet väkivaltahoito-ohjelmien kohteena: Lähtökohtia ja toimintatarpeita*. Teoksessa J. M. Holma & J. Wahlström (toim.). *Iskuryhmä: Miesten puhetta Vaihtoehto väkivallalle -ryhmissä*. Yliopistopaino.
- Israel, E. & Stover, C. (2009). *Intimate partner violence: The role of the relationship between perpetrators and children who witness violence*. *Journal of Interpersonal Violence*, 24(10), 1755–1764. <https://doi.org/10.1177/0886260509334044>
- Krug, E. G., Dahlberg, L. L., Mercy, J. A., Zwi, A. B. & Lozano, R. (2002). *World report on violence and health*. World Health Organization. <https://iris.who.int/handle/10665/42495>
- Krug, E. G., Dahlberg, L. L., Mercy, J. A., Zwi, A. B. & Lozano, R. (2005). *Väkivalta ja terveys maailmassa – WHO:n raportti*. World Health Organization. http://apps.who.int/iris/bitstream/10665/42495/6/9529608993_fin.pdf
- Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta (361/1983). <https://finlex.fi/fi/laki/alkup/1983/19830361>
- Langhinrichsen-Rohling, J. (2005). *Top 10 Greatest “Hits”: Important Findings and Future Directions for Intimate Partner Violence Research*. *Journal of Interpersonal Violence*, 20(1), 108–118. <https://doi.org/10.1177/0886260504268602>
- Miles, M. B., & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis: An expanded sourcebook*. (2. painos). Sage.
- Notko, M. (2000). *Väkivalta parisuhteessa ja perheessä*. Jyväskylän yliopiston Perhetutkimusyksikkö.
- Ojuri, A. (2006). *Parisuhdeväkivalta ja turvakotien naistyö*. Teoksessa Ensi- ja turvakotien liitto ry (toim.), *Perhe- ja lähisuhdeväkivalta: Auttamisen käytäntöjä* (s. 16–39). Ensi- ja turvakotien liitto ry.

- Oranen, M. (2001). *Perheväkivallan varjossa: Raportti lapsikeskeisen työn kehittämisestä*. Ensi- ja turvakotien liitto.
- Oranen, M. & Keränen, E. (2006). Lasten auttaminen. Teoksessa Ensi- ja turvakotien liitto ry (toim.), *Perhe- ja lähisuhdeväkivalta: Auttamisen käytäntöjä* (s. 63–83). Ensi- ja turvakotien liitto ry.
- Ornduff, S. R. & Monahan, K. (1999). *Children's Understanding of Parental Violence*. *Child & youth care forum*, 28(5), 351-364. <https://doi.org/10.1023/A:1021974429983>
- Øverlien, C. (2013). *The children of patriarchal terrorism*. *Journal of family Violence*, 28(3), 277-287. <https://doi.org/10.1007/s10896-013-9498-9>
- Øverlien, C. & Hydén, M. (2009). *Children's Actions when Experiencing Domestic Violence*. *Childhood*, 16(4), 479–496. <https://doi.org/10.1177/0907568209343757>
- Pajulo, M., Salo, S., & Pyykkönen, N. (2015). *Mentalisaatio ihmistä suojaavana tekijänä*. *Duodecim* 131:1050–7. <https://www.duodecimlehti.fi/duo12278>
- Perel, G. & Peled, E. (2008). *The Fathering of Violent Men: Constriction and Yearning*. *Violence Against Women*, 14(4), 457–482. <https://doi.org/10.1177/1077801208314846>
- Päivinen, H., Vall, B. & Holma, J. (2016). *Research on facilitating successful treatment processes in perpetrator programs*. Teoksessa *Domestic violence: Prevalence, risk factors and perspectives*, 163-187.
- Rautava, M. & Perttu, S. (2002). *Naisiin kohdistuva pari- ja lähisuhdeväkivalta: Käsikirja perus- ja täydennyskoulutukseen*. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus: Sosiaali- ja terveysministeriö.
- Rothman, E. F., Mandel, D. G. & Silverman, J. G. (2007). *Abusers' Perceptions of the Effect of Their Intimate Partner Violence on Children*. *Violence Against Women*, 13(11), 1179–1191. <https://doi.org/10.1177/1077801207308260>
- Ruohonen, M. (2006). Perhe- ja lähisuhdeväkivallan vastaisen työn kehitys Suomessa. Teoksessa Ensi- ja turvakotien liitto ry (toim.), *Perhe- ja lähisuhdeväkivalta: Auttamisen käytäntöjä* (s. 9–15). Ensi- ja turvakotien liitto ry.
- Salisbury, E. J., Henning, K. & Holdford, R. (2009). *Fathering by Partner-Abusive Men: Attitudes on Children's Exposure to Interparental Conflict and Risk Factors for Child Abuse*. *Child Maltreatment*, 14(3), 232–242. <https://doi.org/10.1177/1077559509338407>
- Sosiaali- ja terveysministeriö (STM). 2010. *Älä lyö lasta! Kansallinen lapsiin kohdistuvan kuritusväkivallan vähentämisen toimintaohjelma*. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2010:7. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-3036-0>.

- Stanley, N., Graham-Kevan, N. & Borthwick, R. (2012). *Fathers and Domestic Violence: Building Motivation for Change through Perpetrator Programmes*. *Child Abuse Review*, 21(4), 264–274. <https://doi.org/10.1002/car.2222>
- Söderholm, A. & Politi, J. (2012). Lapsen laiminlyönti. Teoksessa A. Söderholm & S. Kivitie-Kallio (toim.), *Lapsen kaltoinkohtelu* (s. 76–98). Duodecim.
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. (2023a). *Lapsiin kohdistuva väkivalta*. Haettu 15.1.2024 osoitteesta <https://thl.fi/aiheet/vakivalta/eri-ryhmat-ja-vakivalta/lapsiin-kohdistuva-vakivalta>
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. (2023b). *Lähisuhdeväkivalta*. Haettu 8.1.2024 osoitteesta <https://thl.fi/aiheet/vakivalta/vakivallan-muodot/lahisuhdevakivalta>
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. (2023). *Lähisuhdeväkivalta 2021: Suurin osa lähisuhdeväkivallan uhreista on edelleen naisia tai tyttöjä, seksuaaliväkivallan uhreilla usein myös aiempia väkivaltakokemuksia*. Tilastoraportti 43/2023. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2023062965892>
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2018). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Tupola, S., Kivitie-Kallio, S., Kallio, P. & Söderholm, A. (2012). Lapsen fyysinen pahoinpitely. Teoksessa A. Söderholm & S. Kivitie-Kallio (toim.), *Lapsen kaltoinkohtelu* (s. 99–110). Duodecim.
- Veteläinen, A., Grönholm, H. & Holma, J. (2013). *Discussions of Fatherhood in Male Batterer Treatment Group*. *Sage Open*, 3(2), 2158244013492083. <https://doi.org/10.1177/2158244013492083>
- Warwick, D., Westhuizen, M. V. der & Alpaslan, N. (2019). *Falling through the cracks: young adults' recollections of exposure to domestic violence during childhood*. *Social Work. Maatskaplike Werk*, 55(4), Article 4. <https://doi.org/10.15270/55-4-760>